

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI POLİTİK EKONOMİ ANA BİLİMDALI

TÜRKİYE'NİN AVRUPA BİRLİĞİ'NE ÜYELİK SÜRECİNDE
TÜRKİYE'DEKİ SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ROLÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Tefik OSKAY

DANIŞMAN

Dr. Öğretim Üyesi Hakan KARAASLAN

VAN – 2022

KABUL VE ONAY SAYFASI

Tefik Oskay tarafından hazırlanan “Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Üyelik Sürecinde Türkiye'deki Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Uluslararası Politik Ekonomi Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.		
Danışman Dr. Öğr. Üyesi Hakan KARAASLAN Devletler Hukuku, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum		
Başkan: Doç. Dr. Vedat YILMAZ Kamu Yönetimi, Malatya Turgut Özal Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum		
Üye: Dr. Öğr. Üyesi Abdullah EROL Siyasi Tarih, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum		
Üye:		
Üye:		
Tez Savunma Tarihi	11/04/2022	
Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum. Prof. Dr. Bekir KOÇLAR Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü		

ETİK BEYAN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü **Tez Yazım**

Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. (11.01.2022)

Tefik OSKAY

Yüksek Lisans Tezi

Tefik OSKAY

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ekim, 2022

TÜRKİYE’NİN AVRUPA BİRLİĞİ’NE ÜYELİK SÜRECİNDE TÜRKİYE’DEKİ SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ROLÜ

ÖZET

Avrupa Birliği’ne üye olmak Türkiye’nin uzun zamandır gerçekleştirmeye çalıştığı en önemli dış politika hedeflerden biri olmuştur. Bu sürecin olmazsa olmaz aktörlerinden biri Sivil Toplum Kuruluşları olarak ortaya çıkmıştır. Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri 1963 Ankara Antlaşması ile başlamış ve yıllar geçmesine rağmen Türkiye’nin Avrupalı olma hayali muğlak kalmıştır. Sivil Toplum Kuruluşları Avrupa Birliği’ndeki muadil kuruluşlarla kurdukları ilişkiler sayesinde Türk tarafının tezlerinin AB kurumlarına daha kolay ve daha doğru anlatabilmenin yollarını bulabilme çabası içine girmişlerdir. Böylece, hükümetler ve dışişleri bakanlıkları bürokratları arasında tek boyutlu olarak yürütülen ilişki daha çoğulcu bir karakter kazanma eğilimine girmiştir. Bu çalışmada Avrupa bütünleşme sürecinin Otuz Yıl Savaşları’ndan başlayarak Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Birliği’ne dönüşümü, Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne üyelik başvurusu, Sivil Toplum Kuruluşlarının Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne üyelik sürecindeki rolü ve bu süreçte yapmış oldukları çalışmalar incelenmiştir. Çalışmada, Sivil Toplum Kuruluşlarının Türkiye’nin Avrupa Birliği üyelik sürecindeki rolü ve etkisi incelenirken, üzerine durulan temel noktalar; Avrupa Birliği’nin Sivil Toplum Kuruluşları ile kamu kurumları arasında iş birliğinin güçlendirilmesine yaptığı vurgu, bu kuruluşların Türkiye’nin üyelik sürecine yönelik yaklaşımları, karar alma süreçlerinin şeffaflaşması ve meşru zeminde farklı aktörlerin görüşlerinin yansıtılması hususları olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Avrupa Birliği, Sivil Toplum Kuruluşları

Sayfa Sayısı: VII+63

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Hakan KARAASLAN

M.Sc.Thesis
VAN YÜZÜNCÜ YIL UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
October, 2022

**THE ROLE OF THE NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS IN
TURKEY IN THE MEMBERSHIP PROCESS OF TURKEY TO THE
EUROPEAN UNION**

ABSTRACT

Membership in the European Union was one of the most important foreign policy goals Turkey has tried to achieve in a long time. One of the indispensable actors of this process has emerged as Non-Governmental Organizations. Turkey-European Union relations began with the Ankara Treaty of 1963, and although many years have passed, Turkey's dream of becoming a European has remained vague. Thanks to the relations established by Non-Governmental Organizations with counterpart organizations in the European Union, they have made efforts to find ways to explain the theses of the Turkish side to the EU institutions more easily and more accurately. Thus, the relationship between the bureaucrats of the governments and the ministries of foreign affairs, which is carried out in a one-dimensional manner, has tended to acquire a more pluralistic character. In this study, the European integration process in the Thirty Years ' War, starting from the European Coal and Steel Community, European Economic Community and the European Union in the transformation of Turkey's application to join the European Union, non-governmental organizations of Turkey's European Union accession process and role in the work they have done in this process are examined. In the study, non-governmental organizations in Turkey's European Union accession process while examining the role and influence, the main points to focus on; the strengthening of cooperation between non-governmental organizations and public institutions of the European Union to highlight Turkey's membership of these organizations is a process-oriented approaches, the decision-making process transparent and legitimate grounds there have been issues to be reflected in the views of different actors

Keywords: Turkey, European Union, Non-Governmental Organizations

Number of Pages: VII+63

Thesis Advisor: Dr. Faculty Member Hakan KARAASLAN

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	II
İÇİNDEKİLER	III
KISALTMALAR.....	V
ÖNSÖZ	VI
GİRİŞ	1
1. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	3
1.1. Otuz Yıl Savaşları ve Avrupa Uyumu	3
1.2. Avrupa'da Birlik Kurma Fikrini Ortaya Atan Düşünürler	5
1.3. Liberal ve Demokratik Bir Avrupa Kurma Girişimi (1919-1930).....	6
1.4. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu.....	7
1.5. Avrupa Ekonomik Topluluğu	7
1.6. Maastricht Antlaşması ve Avrupa Birliği	8
1.7. Lizbon Antlaşması.....	8
1.8. Avrupa Birliği Genişleme Dalgaları.....	9
1.8.1. Birinci Genişleme Dalgası	9
1.8.2. İkinci Genişleme Dalgası	9
1.8.3. Üçüncü Genişleme Dalgası	9
1.8.4. Dördüncü Genişleme Dalgası	10
1.8.5. Beşinci Genişleme.....	10
1.8.6. Altıncı Genişleme Dalgası.....	10
1.9. Türkiye'nin Avrupa Ekonomik Topluluğu'na Başvurusu Türkiye- Avrupa Birliği İlişkilerinde Bazı Dönüm Noktaları	11
2. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ KÖKENİ VE TÜRKİYE'NİN AVRUPA BİRLİĞİ'NE ÜYELİK SÜRECİNDE AKTİF ROL ALAN SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI	15
2.1. Sivil Toplum ve Tarihsel Gelişimi	15
2.2. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları ..	17
2.3. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Üyelik Sürecinde Rol Alan Sivil Toplum Kuruluşları	19
2.3.1. İktisadi Kalkınma Vakfı	21
2.3.2. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği	26

2.3.3. Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği.....	30
2.3.4. Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği.....	34
2.3.5. Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı.....	37
2.3.6. İnsan Hakları Derneği	39
2.3.7. Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu	41
2.3.8. Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu	42
2.3.9. Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu.....	42
2.3.11. Atatürkçü Düşünce Derneği	45
2.3.12. Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı.....	46
2.3.13. Bağımsız Türkiye Komisyonu	47
2.3.14. Türkiye-Avrupa Birliği Sivil Toplum Diyalogu.....	48
SONUÇ.....	53
KAYNAKÇA.....	57
ÖZGEÇMİŞ	
LİSANSÜSTÜ TEZ ORJİNALLİK RAPORU	

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

AET: Avrupa Ekonomik Topluluğu

AKÇT: Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu

ATO: Ankara Ticaret Odası

Brexit: Birleşik Krallığın AB'den ayrılması

DİSK: Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu

Hak-İş Hak: İşçi Sendikaları Konfederasyonu

İHD: İnsan Hakları Derneği

İKV: İktisadi Kalkınma Vakfı

MÜSİAD: Müstakil Sanayici ve İş Adamları Derneği

NATO: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü

NGO: Non-Governmental Organizations

TEV: Türk Eğitim Vakfı

TİSK: Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu

TOBB: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

Türk-İş: Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu

TÜSEV: Türkiye Üçün Sektör Vakfı

TÜSİAD: Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği

ÖNSÖZ

Avrupa Birliği'ne üye olmak uzun yıllardan beri Türk kamuoyunun en önemli hedeflerinden biri olmuştur. Bu hedefin gerçekleşmesi için yıllardır yoğun çaba harcanmaktadır. Türkiye'nin, Avrupa Birliği'ne tam üyelik yolunda Sivil Toplum Kuruluşlarının olumlu çalışmalarına rağmen Türkiye Avrupa Birliği'ne hala tam üye olamamıştır. Türkiye Avrupa Birliği ilişkilerini anlayabilmek için Sivil Toplum Kuruluşlarının çalışmalarını incelemek gerekmektedir. Bu çalışmada, Sivil Toplum Kuruluşlarının Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik sürecindeki etkileri değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede, Avrupa Birliği'ne üyelik yolundaki çalışmalar, Ankara Antlaşması sonrası süreçteki gelişmeler, Türkiye'nin üyelik perspektifine etkileri bağlamında Sivil Toplum Kuruluşlarının rolü incelenmiştir.

Bu çalışmanın hazırlanması aşamasında bana her türlü akademik desteklerini esirgemeyen ve bilgi alışverişinde bulunduğum kıymetli danışmanım sayın Dr. Öğr. Üyesi Hakan KARAASLAN'a teşekkür ederim.

GİRİŞ

Düşünsel temelleri çok eskilere dayanan bir Avrupa bütünlüğü oluşturma çabaları, Victor Hugo'nun yüksek Avrupa kardeşliğini oluşturma fikrinin meyveleri 1951 yılında Paris Antlaşmasıyla kurulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu ve 1957'de Roma Antlaşmalarıyla kurulan Avrupa Ekonomik Topluluğu ile filizlenmeye başlamıştır. Avrupa'da yaşanan Otuz Yıl Savaşları, Fransız Devrimi, Napolyon Savaşları'nın yaraları Westphalia Antlaşması ve Viyana Konferansı ile sarılarak belki de Avrupa bütünlüğüne götüren başarının ilk adımları atılmıştır. Ancak I. Dünya Savaşı öncesi Üçlü İtilaf ile Üçlü İttifak anlaşmalarıyla Avrupa'da kutuplaşmalar baş göstermeye başlamış ve büyük yıkımları beraberinde getirmiştir. Bundan sonra da bir Birleşik Avrupa kurma fikri sürekli gündemde olmasına rağmen II. Dünya Savaşı'nın çıkmasına engel olamamıştır. Nihayet, Avrupa Bütünleşmesi, Churchill ve Kalergi gibi fikir adamlarının fikirlerinin öncülüğünde Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu kurulmuştur. Soğuk Savaşın da Avrupa Kıtasına saldırdığı korkunun Avrupa Kömür Çelik Topluluğu'nun kurulmasında önemli etkisi olmuştur. Batı Almanya, Fransa, İtalya, Lüksemburg, Belçika ve Hollanda'nın kendi aralarında milli ticaret sınırlarını kaldırarak ekonomik bir birlik oluşturmasıyla Avrupa Birliği'nin temelleri atılmıştır. Türkiye, Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun kuruluşundan hemen sonra üye olmak için 1959 yılında başvurmasına rağmen 2022 itibariye tam üye olmak için beklemektedir. Türkiye-AB ilişkileri, 1960 Darbesi sonrası 1980'li yılların ikinci yarısına kadar, özellikle siyasi nedenlerle istikrarsız bir seyir izlemiş, 1980 Darbesi sonrası AB tarafından ilişkiler tek taraflı olarak dondurulmuştur. 1987'de Türkiye'nin AB'ye üyelik başvurusunda bulunmasıyla ilişkiler yeniden başlamış, 1999 Helsinki Zirvesiyle Türkiye'ye aday ülke statüsü verilmiştir. Bütün bu süreçlerde, Sivil Toplum Kuruluşları, sivil toplum ile kamu kurumları arasında diyalog ve işbirliğinin geliştirilmesi konusunda Avrupa Birliği kriterleri (Maastricht) standartlarını yakalanmasını sağlamak ve yapısal reformlar yapmak için karar alma süreçlerinde etkin çalışmalar yürütmüşlerdir. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde toplumun farklı kesimlerinin görüşlerinin yansıtılması anlamında Sivil Toplum Kuruluşların çalışmaları etkili olmuştur. Bu kuruluşlardan; Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği (TÜSİAD), Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği (MÜSİAD), İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV), Türkiye Odalar ve Borsalar

Birliği (TOBB), Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV), İnsan Hakları Derneği (İHD), Türk Eğitim Vakfı (TEV), Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ), Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK), Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu (HAK-İŞ), Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK), Atatürkçü Düşünce Derneği (ADD), Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etütler Vakfı (TESEV) gibi örgütlenmeler AB'deki muadilleri ile işbirliği içinde seminerler, konferanslar düzenlemiş ve ortaklıklar kurmuşlardır. Bu kuruluşlar sürecin amacına uygun yürümesi için siyasi iktidarlarla birlikte müzakere sürecine katkıda bulunarak ortak projeler geliştirmektedirler. Sivil Toplum Kuruluşları AB'deki muadil kuruluşlarla kurdukları ilişkiler sayesinde Türk tarafının tezlerinin AB kurumlarına daha kolay ve daha doğru anlatabilmenin yollarını bulabilme çabası içine girmişlerdir. Böylece, hükümetler ve Dışişleri Bakanlıkları bürokratları arasında tek boyutlu olarak yürütölen ilişki daha çoğulcu bir karakter kazanma eğilimine girmiştir. Türk Hükümeti ve STK'ların yayınladıkları bildiri ve raporlar, tanıtım çalışmaları, karşılıklı ziyaretler, yapılan Çalıştaylar, konferans ve seminer gibi çalışmalarla Türkiye'nin AB'ye tam üyeliğe giriş sürecinde sağlam adımlar atması Türkiye'nin demokratikleşmesi adına da çok önemli girişimlerdir.

Kitap, dergi, tez ve STK'ların internet siteleri incelenerek yazılan bu çalışmanın amacı, Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecinde Sivil Toplum Kuruluşlarının sürece bakış açıları, bu süreçte yapmış oldukları çalışmaları, Türkiye'nin AB'ye tanıtılmasını ve AB'nin de Türk insanına tanıtılması için Türkiye'nin sürece yönelik tutumunu yıllar içinde nasıl bir yol izlediğini göstermek açısından önemli veriler sunmaktadır.

1. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN TARİHSEL GELİŞİMİ

“Bir gün gelecek, bu kıtanın tüm ulusları, kendilerine has üstünlüklerini ve bireysel güzelliklerini kaybetmeksizin bir araya gelecekler, Avrupa kardeşliğini ve yüksek Avrupa birliğini oluşturacaklar. Bir gün gelecek mermilerin ve bombaların yerini oylar alacak.”
Victor Hugo (1849).

1849’da Victor Hugo tarafından düşünsel temelleri atıldığı kabul edilen fikirler, bir asır sonra 1950’li yıllarda Roma ve Paris’te imzalanan anlaşmalarla somut bir zemine oturtulmuştur (Keskin, 2010:3). 27 ülkeden oluşan AB, dünya üzerindeki en büyük siyasi ve ekonomik örgütlenmedir. Avrupa Birliği için, 19. yüzyılda bazen Avrupa Uyumu bazen Güçler Uyumu bazen de Avrupa Sistemi ifadesi kullanılmıştır. 1815 yılının resmi belgelerinde ve sonraki yıllarda “Avrupa Sistemi” ifadesi daha çok kullanılacaktır (Soutou, 2014: 69).

AB, uluslar üstü bir bütünleşme içinde örgütlenmesi bakımından benzersiz bir siyasal yapıdır. Fakat bu özgün siyasal deneyim son yıllarında başlayan ve etkileri halen devam eden ekonomik krizle birlikte giderek derinleşen bir siyasal kriz içinde olduğuna dair tartışmalarla geçmiştir. Bu siyasal krizin belirtileri olarak da, İngiltere’nin, 23 Haziran 2016’daki referandumun ardından başlayan Avrupa Birliği’nden ayrılma süreci (Brexit) ile gündeme gelen AB’nin çözülmesi olasılığı, Suriye iç savaşının tetiklediği mülteci akınının ortaya çıkardığı farklılaşma ve tartışmalar ile 2015-2016 yıllarına damgasını vuran terör olaylarının ardından, AB kurumlarına karşı giderek artan şüphecilik ve çeşitli düzeylerde AB karşıtı olan aşırı sağ partilerin popülist söylemlerin Avrupa çapındaki yükselişi gösterilmektedir. 2005 yılından bu yana katılım müzakereleri bağlamında yürütülen AB-Türkiye ilişkileri de benzer bir şekilde gerilimli ve belirsizlikler içeren bir süreçten geçmektedir (Akkaya, 2019: 371).

1.1. Otuz Yıl Savaşları ve Avrupa Uyumu

Avrupa’da 1618-1648 tarihleri arasında yaşanan Otuz Yıl Savaşları, Fransız Devrimi öncesinde Avrupa’yı etkileyen belki de en önemli gelişme olmuştur. Westphalia Antlaşması ile Avrupa’da savaşan devletler arasında ilk defa bir konferans düzenlenmiştir. Westphalia Antlaşması ile Avrupa devletlerinin ulusal sınırları belirlenmiştir. Bu antlaşma, Avrupa tarihinde egemen devlet esasına dayalı kıtasal diplomatik düzen kuran ilk başarılı girişim olmuştur (Canbolat, 2002: 63).

Daha sonraki yıllarda Avrupa’nın, gerek Fransız İhtilali gerekse Napolyon Savaşları ile bozulan siyasi haritası ve güçler dengesi, 1815 Avrupa

Uyumu (Concert of Europe) ile Osmanlı Devleti hariç bütün Avrupa devletlerinin katıldığı bir kongrenin kararlarıyla kıtanın durumu yeniden revize edilmiştir (Soutou, 2014: 51). Bu kararlar ile I. Dünya Savaşı'na kadar devam eden Avrupa siyasi coğrafyası, yeni dönemde de birçok ihtilal, isyan ve olaylara sahne olmuştur. Hemen hemen bütün Avrupa devletlerinin temsilcilerinin katılmasına karşın, 1815 Viyana Kongresi'nde ve Avrupa'nın yeniden yapılanmasında en önemli rolü, aynı zamanda kongre başkanlığı görevini de yürüten Avusturya başbakanı Klemens Wenzel Lotharvon Metternich oynamıştır. Fakat buna karşılık, Avrupa'nın birleştirilmesi ve tek bir kıtasal devlet olma düşüncesi, farklı zamanlarında var olmuş ve gelişerek bugüne kadar gelmiştir. Aslında bu düşüncelerin kökeni Eski Yunan'a kadar dayanmaktadır. Orta Çağ Avrupa'sında birleştirici etki Hristiyanlık dini ve bunun temsilcisi olan Papalık olmakla birlikte, bu dönemin siyasal üniteleri olan prenslikler, dükalıklar ve kale-kentler tam anlamıyla papaların kontrolünde değildi. Ancak, tüm yerel yöneticiler Papa'nın temsilcisi ve Avrupa'da Manga Civitas Christiana (Büyük Hristiyan Vatandaşı) olarak kabul ediliyordu (Coşkun, 2001: 15).

Avrupa Uyumu bundan sonra da gelişmeye devam etmiştir. 1856'de Paris Kongresi'nde oluşan durum örneğinde olduğu gibi uluslararası idari birliklerin artmasına şahit olunmaktadır. Örneğin 1874'te Uluslararası Posta Birliği, 1875'te Saint-Petersburg Uluslararası Telgraf Sözleşmesi, yine 1875'te Uluslararası Ağırlık ve Ölçü Bürosu, 1883'te Sınai Mülkiyet Haklarının Korunması için Uluslararası Sözleşme, 1886'da Edebi Hakların Korunması İçin Uluslararası Sözleşme, 1890 Avrupa Demir Yolu Taşımacılığı Sözleşmesi gibi çalışmalar Avrupa ötesi büyük teknik ağların gelişmesiyle, özellikle de kıtayı çok sıkı ağlarla birbirine bağlayan telgraf ve demir yolu ile ilerleme kaydedilmiştir.

1872'de Uluslararası Yataklı Vagon Şirketi'nin kurulması, en azından Avrupa'da seçkin bir kesim adına bundan böyle seyahatlerin artık çok kolaylaştığını ve zihinlerde Avrupa gerçekliğinin oluşmasına katkı sağlamıştır. İlki 1883'te Paris-İstanbul seferini yapan büyük Şark Ekspresi olan uluslararası trenler ayrıcalığı ile katkıda bulunacaktır (Soutou, 2014: 161).

1.2. Avrupa’da Birlik Kurma Fikrini Ortaya Atan Düşünürler

AB’nin düşünsel geçmişi üzerine kafa yoranlar; XIII. ve XX. yüzyıllar arasında Dante, Dubois, Kant, Penn, Duc de Sully, St. Pierre gibi pek çok düşünür tarafından belki de farkında olmadan oluşturulmaya başlanmıştır. Bu fikir insanların Avrupa’da egemen bir güç oluşturmaya ilişkin fikirleri Kont Kalergi’nin Pan-Avrupacılık (1923), Aristide Briand’ın Avrupa Konfederasyonu (1928), Spinelli’nin Ventotene Manifestosu (1941) ve Churchill’in Avrupa Birleşik Devletleri (1946) projeleri ile hayata geçirilmeye çalışılmıştır (<http://www.europolitika.com/avrupa-birligi-dusuncesinin-kokenleribir-butunlesmenin-anatomisi/>).

Bu projelerden birisi, I. Dünya Savaşı’ndan sonra Avrupa’da iddialı federatif bütünleşme örneklerinden biri olan, Richard Coudenhove-Kalergi’nin 1922 yılında Avrupa bütünleşmesi hakkında yazdığı eser olan Pan Avrupa iddiasıdır. Avusturya kontu olan Coudenho ve Kalergibu eserinde Avrupa devletlerinin federasyon çatısı etrafında birleşmesini, aksi halde Avrupa’da barış ve refahın oluşamayacağını öngörmektedir. İngiltere’yi Avrupa bütünleşmesinin dışına iten Avusturyalı Kont Coudenho ve Kalergi’nin Türkiye’nin böyle bir talebi olması halinde federasyona dâhil edileceğini söylemesi son derece

ilginçtir (Kabaalioğlu, 1999: 33).

“Avrupa Birleşik Devletleri” fikrini savunanlardan biri olan Victor Hugo, Avrupa Devletleri arasındaki savaşın çok saçma olduğunu belirterek bir beraberlik tavsiyesinde bulunmuş ve 1867’de Avrupa Birleşik Devletleri adında bir dergi çıkararak birlik önerisi için çalışmalar yapmıştır. Altiero Spinelli de, eskiden beri Avrupa bütünleşmesine büyük ilgi duymuştur. 1940’larda Avrupa’da bu gaye ile kurulan siyasi akımlar içinde yer almıştır. 1943 yılında Milano’da Avrupa Federalistler Hareketi’ni kurmuştur (Ülger, 2003: 269). Ancak, Avrupa’daki birlik düşüncesini olumlu görenler olduğu gibi olumsuz görenler de olmuştur. Bunlardan biri Herder’dir. Ona göre, birleşmiş bir Avrupa despotlaşacak ve bu da doğa sanatına ihanet olacaktır. Bismarck da “Ben Avrupa sözcüğünü başkalarından bir şey istemeye cesaret edemeyenlerin ağzından duyuyorum” diyerek birlik fikrine karşı çıkmıştır. Nietzsche de, Avrupa’yı Asya’nın küçük bir yarımadası olarak görmüş, birleşmiş bir Avrupa’yı küçümsemiştir (Argun ve Akman, 2011: 119).

Avrupa XVIII. Yüz Yılda Aydınlanma ve Sanayi Devrimiyle başlayan gelişme zincirini 1890-1914 yılları arasında tamamlayarak dünya çapında bir refah medeniyet ve parlaklık dönemi yaşadı. Diğer yandan 1914 felaketine doğru da ilerliyordu. XX. yüz yılda büyük totaliter ve öldürücü ideolojileri ortaya çıkıyordu (Soutou, 2014:171). 1898'den itibaren, Fransa-Rusya ittifakı güçlenmesinden sonra 1904'teki Fransa-İngiltere Dostluk Antlaşması ile 1907'deki İngiltere-Rusya Antlaşması Avrupa'nın bölünme sürecini hızlandırıyordu. Bundan böyle Üçlü İtilaf ile Üçlü İttifak anlaşmaları karşı karşıya geliyor ve Avrupa'nın dengesi korunuyordu elbette, ama Avrupa Uyumu daha da geriliyordu (Soutou, 2014:185).

I. Dünya Savaşı'nın da Avrupa düzeni üzerinde elbette çok büyük etkileri oldu; Uzun süreli derin bir demografik dengesizliğe yol açmış olan 9 milyon ölü, yıkımlar, tesislerin tahrip olması ve 5 yıl boyunca yatırım yapılmamış olması, Almanya'nın tamirat masrafları, müttefikler için Amerika Birleşik Devletleri'ne olan borç, enflasyon, ticaret yollarının kesilmesi gibi gelişmeler Avrupa ekonomisine çok büyük darbe vurmuştur (Soutou, 2014: 217).

1.3. Liberal ve Demokratik Bir Avrupa Kurma Girişimi (1919-1930)

I Dünya Savaşı'nın yarattığı travmadan sonra, 1919 müzakerecileri tekrar böylesi bir savaşın yaşanmaması için Avrupa'yı yeniden inşa etmek istediler. Avrupa Uyumu, Avrupa'daki büyük güçlerin ayrıcalıklı rolünden ve gizli diplomasi uygulamasından vazgeçilmesine karar verildi. Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Wilson'un İlkeleri doğrultusunda demokratikleşmeliydi. Ayrıca I. Dünya Savaşı'nı bitiren 1919 barışının imzacıları olan Lloyd Georges ve Clemenceau Orta Avrupa'nın muhafazakâr ve aristokratik rejimlerin yerini almak ve kimilerine göre, özellikle de Clemenceau'ya göre, şiddetli bir diktatörlük olarak algılanan Bolşevizme karşı çıkmak üzere demokrasinin liberal versiyonuyla yeni Avrupa'nın siyasi modeli olmasına karar verdiler. Fakat kelimenin en temel anlamıyla barış tümüyle sağlanamadı. Galip ve mağluplar arasındaki bölünme savaş sonrasını derinden etkiledi (Soutou, 2014: 219).

Avrupa, I. Dünya Savaşı'nın hiçbir zaman tümüyle aşılamamış sonuçlarından sonra, 1930'daki Büyük Buhrandan ve II. Dünya Savaşı'ndan sonra yeniden inşa ediliyordu. Doğu-Batı arasındaki Soğuk Savaş ile daha da karmaşık hale geldi. Kaderleri çok

farklı olan iki Avrupa'nın oluşmasına tanık olundu. Batıda liberal demokrasi ve kapitalizm, Doğuda ise komünizm; yaşamın siyasi, ekonomik, sosyal, dini ve kültürel her alanında hâkim oluyordu. Avrupa sistemine dair çok farklı görüşleri olan bu iki dünya karşı karşıya geliyordu. Biri Washington'dan destek alan diğeri Moskova'dan yönetilen bu iki dünyayı ayıran sınır “Demir Perde” Avrupa'nın tam ortasından geçiyordu (Soutou, 2014: 290).

1.4. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, Soğuk Savaş döneminde Batı Avrupa ülkelerini bir araya getirmesi amacıyla kurulmuş, altı üyeli ulus üstü bir yapılanmadır. Böylece Avrupa'daki ilk uluslar üstü topluluk 1951 Paris Antlaşması ile sadece Fransa ve Almanya değil, İtalya ve üç Benelüks ülkesi olan Hollanda, Belçika ve Lüksemburg'un girişimleriyle kurulmuş oldu. Almanya'nın yeniden güç kazanması ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin Çekoslovakya ile Doğu Almanya'yı kendi tarafına alarak Avrupa devletleri için bir tehdit haline gelmesi; savaş sanayisi için en önemli enstrüman olan çelik ve kömür yataklarının karşılıklı kullanılması, böylece Fransa ve Almanya arasında karşılıklı bağımlılık ilişkisinin yaratılması dolayısıyla Avrupa barışının sağlanması çabaları, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun kurulmasında en önemli etkindir (https://www.ab.gov.tr/avrupa-birliginin-tarihcesi_105.html).

1.5. Avrupa Ekonomik Topluluğu

Kömür ve çelik ürünleri alanında başlayan başarılı birliktelik, yerini diğer alanları kapsayan bütünleşme çabalarına bırakmıştır. Ortadoğu'da Mısır-İsrail savaşıyla ortaya çıkan petrol ihtiyacını düzenleyecek bir birlik olarak Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM), ekonomik bütünleşme için de 1957'de Avrupa Ekonomik Topluluğu kurulmuştur. AET'nin kuruluşundaki gaye, üye ülkelerin refah seviyesini üst düzeye çıkması için ortak pazarın oluşturulması ve üye ülkelerin ekonomi politikalarının uyumlu hale gelmesidir (https://www.ab.gov.tr/avrupa-birliginin-tarihcesi_105.html).

AET'nin kuruluş antlaşması olan Roma Antlaşmasında alınan kararlar gereği ilk gümrük indirimleri 1959'da gerçekleşmeye başlamıştır. 1968'de, üye

devletlerarasındaki ticaret mallarının giriş çıkışında, gümrük vergisi ve eş etkili tedbirlerin kaldırılması amacıyla Gümrük Birliği kurulmuştur. 1992’de imza altına alınıp 1993’te yürürlüğe girmiş olan resmi adı AB Antlaşması olan Maastricht Antlaşmasıyla, Roma Antlaşmasının bazı hükümleri kaldırılarak ekonomik, siyasal ve sosyal bütünlüğün sağlanması hedeflenmiştir. (Kıraç ve İlhan, 2010:193).

1.6. Maastricht Antlaşması ve Avrupa Birliği

Avrupa Toplulukları üyesi devletler aralarındaki bağı pekiştirmek için, 9-10 Aralık 1991’de Hollanda’nın Maastricht kentinde Avrupa Birliği Zirvesi’nde kararlaştırılan yeni bir Antlaşmanın müzakerelerine oturmuşlardır (Özler. 2009: 1.). 1993’te yürürlüğe giren Avrupa Birliği Antlaşması ile AET, AB’ye dönüşmüştür. Maastricht Antlaşması’yla Ekonomik ve Parasal Birlik, Adalet ve İçişleri Alanında İşbirliği ile Ortak dış güvenlik politikaları daha ileriye taşınmıştır (Uşar, 2010: 47). AB ortak para birimi olan Euro’nun, 1 Ocak 2002’te tedavüle girmesiyle 12 ülkede ortak para birimi olarak kullanılmaya başlamıştır. (https://www.ab.gov.tr/_301.html).

1.7. Lizbon Antlaşması

18–19 Ekim 2007’de Portekiz’de gerçekleştirilen AB devlet ve hükümet başkanları zirvesinde, AB Anayasası’nı oluşturmaya fırsat veren reformlar üzerinde anlaşmaya varılmıştır. AB Dönem Başkanı Portekiz’in sözcüsü, Fransız ve Hollanda halkınca ret edilen AB anayasasının yerine geçecek yeni anlaşmanın AB liderlerince kabul edildiğini duyurmuştur (<https://www.ab.gov.tr/p.php?e=41002>).

AB'nin daha işler olmasını sağlamak ve Avrupa Anayasası'nı değiştirmeye fırsat verecek bir anlaşmayı amaçlayan Lizbon Antlaşması, AB'nin kurumsal yapısında bazı değişiklikler yapan ve üzerinde siyasi mutabakata varılan Reform Anlaşması olarak da bilinir. İçerik olarak da Avrupa Birliği Anayasa Antlaşması ile önemli ölçüde benzerlik göstermektedir. Fransa ve Hollanda’nın vetosu sebebiyle Anayasa Antlaşması tarihe karışmıştır (https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/136428/mod_resource/content/1/Lizbon%20Antla%C5%9Fmas%C4%B1.pdf).

1.8. Avrupa Birliği Genişleme Dalgaları

AB, çeşitli genişleme süreçlerinden geçerek, farklı alanlarda ortaklaşa politikalar uygulayarak 27 üyeli uluslar üstü bir yapı haline dönüşmüştür. Bu süreçte AB, yeni ye ülkeleri bünyesine alarak siyasi ve ekonomik açıdan daha güçlü bir yapıya dönüşmüştür https://www.ab.gov.tr/avrupa-birliginin-genislemesi_109.html).

1.8.1. Birinci Genişleme Dalgası

Birleşik Krallık, İrlanda ve Danimarka 1961’de Birliğe ye olmak için başvuruda bulunmuşlar. Fransa hariç diğer ye lkeler İngiltere’nin üyeliğini kabul ederken, Fransa Cumhurbaşkanı İngiltere’nin Avrupa’da oldukça farklı bir ülke olmasından dolayı, ekonomik problemler yaşadığı ABD’ye askeri ve diplomatik anlamda bağımlı olduğundan dolayısıyla AB’nin gelişimini yavaşlatabilecek sebeplerden dolayı İngiltere’nin yeliğine karşı çıkmıştır. İngiltere 1967 yılında yeniden başvuru yapmış ancak aynı sebeplerle tekrar ret edilmiştir. Söz konusu ülkelerle ilgili genişleme süreci 1969’da mevcut Fransa Cumhurbaşkanıın istifa etmesiyle 1 Ocak 1973’te gerçekleşmiştir. (https://www.ab.gov.tr/avrupa-birliginin-genislemesi_109.html)

1.8.2. İkinci Genişleme Dalgası

Yunanistan 1961’de Birliğe girmek için Antlaşma imzalamış, ancak Albaylar Cuntasının 1967’de yönetime el koymasıyla ilişkiler dondurulmuştur. 1974 yılında Askeri Cuntanın yönetimi sivillere devretmesiyle demokratikleşmeye başlayan Yunanistan, 1975’te ye olmak için AB’ye tekrar başvuruda bulunmuştur. 6 sene süren müzakerelerden sonra Yunanistan, Ocak 1981’de AB’ye ye olarak kabul edilmiştir (https://www.ab.gov.tr/avrupa-birliginin-genislemesi_109.html).

1.8.3. nc Genişleme Dalgası

AB, nc genişlemesini İşpanya ve Portekiz’in dâhil olmasıyla 1 Ocak 1986’da gerçekleştirmiştir. İşpanya ve Portekiz’in ye oldukları takdirde tarım işçilerin vizesiz dolaşıma hakkını sahip olması konusunda ye ülkelere ekonomik açıdan yk oluşturabilecekleri kaygısı, AB kamuoyunu uzun süre meşgul etmiş; fakat Akdeniz’in AB için stratejik öneme sahip olması ve bu dönemde genişleme

politikalarının başarıyla yürütülmesi bütün bu sıkıntıların aşılmasını sağlamıştır (https://www.ab.gov.tr/avrupa-birliginin-genislemesi_109.html).

1.8.4. Dördüncü Genişleme Dalgası

Soğuk Savaş boyunca tarafsız kalan Finlandiya, Avusturya ve İsveç Savaşın bitmesiyle AB üyesi olmak için başvuruda bulunmuşlar. Söz konusu ülkelerin her anlamda Avrupa'nın bir parçası olmalarından dolayı bu genişleme dalgası oldukça sorunsuz gerçekleşmiştir. Bu ülkeler 1 Ocak 1995 tarihinde AB'ye üye olmuşlardır.

1.8.5. Beşinci Genişleme

Avrupa'daki bölünmenin, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile bitmesi bütün Avrupa'da sevinçle karşılanmasına rağmen 5. genişleme süreci hem aday ülkeler açısından hem de AB açısından son derece sıkıntılı geçmiştir. AB Konseyi, 1997'de Lüksemburg Zirvesi'nde on iki ülkeye (Macaristan, Bulgaristan, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Polonya Çek Cumhuriyeti, Estonya, Letonya, Litvanya, Malta, Romanya, Slovak Cumhuriyeti ve Slovenya'dır Avrupa Komisyonu'nun tavsiyesi üzerine 31 Mart 1998'de Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Polonya ve Slovenya) üyelik statüsü verilmesi kararlaştırılmıştır. (https://www.ab.gov.tr/avrupa-birliginin-genislemesi_109.html).

AB Konseyi, Aralık 1999'da 6 adaydan; Bulgaristan, Letonya, Litvanya, Malta, Romanya ve Slovakya Cumhuriyeti ile resmi katılım müzakerelerini başlatmayı kararlaştırmıştır. 1 Mayıs 2004 tarihinde Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Slovakya, Slovenya, Litvanya, Letonya, Estonya, Malta ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin AB'ye katılması ile AB tarihinin en kapsamlı genişlemesini gerçekleştirmiştir. (https://www.ab.gov.tr/avrupa-birliginin-genislemesi_109.html).

1.8.6. Altıncı Genişleme Dalgası

2003'de adaylık başvurusunda bulunan Hırvatistan 3 Ekim 2005'te Türkiye ile birlikte katılım müzakerelerine başlamış, 9 Aralık 2011'de Katılım Antlaşmasını imzalamıştır. Hırvatistan'ın 2013'te üye olması ile birlikte 28 üyeli bir Birlik haline gelen AB, İngiltere'nin 31 Ocak 2020'de üyelikten çekilmesiyle günümüzde 27 üye sayısına gerilemiştir (https://www.ab.gov.tr/avrupa-birliginin-genislemesi_109.html).

1.9. Türkiye'nin Avrupa Ekonomik Topluluğu'na Başvurusu Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinde Bazı Dönüm Noktaları

Türkiye, 25 Mart 1957'de Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun bir parçası olmak için 31 Temmuz 1959 tarihinde müracaatta bulunmuştur (Aksoy, Tuğ, Kaymak, 63: 2017). Türkiye ile Avrupa Ekonomik Topluluğu arasındaki görüşmeler yaklaşık olarak dört yıl devam etmiş ve görüşmeler sonunda taraflar arasında bir ortaklık meydana getiren Ankara Anlaşması, 12 Eylül 1963'de imza altına alınmıştır. Avrupa Ekonomik Topluluğu üyesi ülkeler ile Türkiye'nin parlamentolarında onaylandıktan sonra 1 Aralık 1964 Tarihinde yürürlüğe girmiştir. Birleşmiş Milletler ve Avrupa ile siyasi, NATO ile askeri (güvenlik) eksenli işbirlikleri kapsamında tamamen yüzünü batıya çeviren Türkiye Batı ile en iddialı girişimlerinden birisini daha 1959 yılında yapmıştır (Keskin, 2020:215). Türkiye, kurulduktan sadece 19 ay sonra, 31 Temmuz 1959'da dönemin başbakanı Adnan Menderes ve Dışişleri Bakanı Fatih Rüştü Zorlu'nun girişimleriyle, Avrupa Ekonomik Topluluğu'na ortaklık için başvuruda bulunmuştur (www.ab.gov.tr).

Türkiye'nin bugüne kadar AB'ye üye olamamasında Avrupa Birliği tarafı kadar Türk tarafının da çeşitli neden ve zamanlarda sürece ara vermesinin de etkisi olmuştur. Bu süreçte ilk ara 1960 ihtilali ile verilmiştir. 27 Mayıs 1960 askeri darbesi ile aksayan ilişkiler sebebiyle AET, Türkiye'nin yapmış olduğu ortaklık başvurusunu ancak 1960 askeri darbesinden 3 sene sonra kabul etmiş ve Türkiye ile AET arasındaki ortaklık ilişkisinin hukuki altyapısını oluşturan Ankara Anlaşması 12 Eylül 1963'te imzalanmıştır. Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri, 1970'li yılların başından 1980'lerin ikinci yarısına kadar, gerek siyasi gerekse ekonomik sebeplerden dolayı istikrarlı olamayan bir seyir izlemiştir. 12 Eylül 1980 darbesinin ardından ilişkiler askıya alınmıştır. Türkiye'nin üyelik sürecinin uzamasında coğrafi ve kültürel uzaklığın da etkisi kabul edilmektedir (Atınbaşak, Yalçın. 2008: 27). Türkiye ile AB arasındaki ilişkiler yarım asırlık bir süredir devam etmektedir. (<https://www.avrupa.info.tr/tr/abnin-tarihcesi> <https://www.avrupa.info.tr/tr/abnin-tarihcesi-82>).

12 Eylül 1980'den itibaren daimi temsilciler düzeyinde toplanan Türkiye-Avrupa Ekonomik Topluluğu Ortaklık Konseyi bakanlar düzeyinde toplanmış, böylece 12 Eylül darbesinden itibaren fiilen dondurulan Türkiye Avrupa Ekonomik

Topluluğu ilişkileri yeniden canlanma süreci girmiştir (<https://www.ab.gov.tr/siteimages/birimler/kpb/kronoloji-trkce-ocak2020.pdf>).

Türkiye'nin tam üyelik müracaatına Avrupa Komisyonu'nun 1989 yılında verdiği cevap, Türkiye'nin üye olmak için ehil olduğu, ancak, üye olmanın ekonomik, siyasi ve sosyal kriterlerini karşılamaktan da uzak olduğu şeklinde olmuştur. Aralık 1999'da Avrupa Birliği Zirvesi, Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği için aday ülke olma konumunu teyit ederek, Türkiye'yi diğer aday ülkelerle eşit zeminde katılım öncesi sürece dâhil etmiştir. (https://www.ab.gov.tr/turkiye-ab-iliskilerinin-tarihcesi_111.html).

Katılım Ortaklığı Belgesi Avrupa Birliği tarafından, 2003, 2005, 2006 ve 2008 yıllarında tekrar gözden geçirilmiştir. Bu kapsamda 2002-2004 yılları arasında sekiz Uyum Paketi, 2001 ve 2004 yıllarında da iki Anayasa Paketi TBMM'de kabul edilmiştir (https://www.ab.gov.tr/turkiye-ab-iliskilerinin-tarihcesi_111.html). Brüksel Zirvesi'nde AB-Türkiye ilişkileri anlamında bir kırılma noktası yaşanmış, burada Türkiye'nin siyasi kriterleri yeterince karşıladığı teyit edilerek 3 Ekim 2005'te tam üyelik müzakerelerine başlanması kararı alınmıştır (Keskin, 2010:211).

Avrupa Birliği üyesi ülkeler ya da üye olmaya yakın olan bazı üye ülkelerle kıyaslandığında Türkiye'nin sindirilmesi kolay olmayan bir ülke olduğu genel kabul görmektedir. Türkiye karşıtlarının en önemli endişelerinden bir tanesi Türkiye'nin nüfus büyüklüğü, AB ile kıyaslandığında ekonomik yönden geriliği, dininin İslam olması gibi AB 'nin soğuk baktığı durumlardır. Birincisi; eğer AB'nin mevcut durumu devam ederse, Türkiye üye olduğu zaman Avrupa Parlamentosu'nda en fazla sandalyeye sahip ülke konumuna girecek, karar alma mekanizmasında önemli bir ağırlığa sahip olacaktır. Diğer, tamamen ekonomiktir. Zira tam üye olduğunda, hemen hemen Türkiye'nin bütün bölgeleri önemli miktarda bölgesel fonlardan faydalanma hakkına sahip olacaktır. Böyle olunca Türkiye'nin gayri safi iç hasılasının ancak %1.5 dolayında katkıda bulunacağı bir bütçenin önemli bir ortağı olacak bu da tabii Türkiye karşıtlarının bir yönden Türkiye'nin üye olmasıyla kaybedebilecekleri pastadan dolayı Türkiye'nin üyeliğine soğuk bakmaktadırlar (Yatkın, 2008:34).

Türkiye AB ilişkilerinde son dönemde tam üyeliğin dışında alternatif farklı işbirliği biçimlerinin konuşulduğu bir döneme girilmiştir. AB'nin siyasi olarak nasıl

bir pozisyon alacağı, ne tür yenilikleri sunacağı ve oluşacak yeni bir yapının Türkiye için hangi yaklaşımları içerdiği merak konusu olarak cevap bekleyen bir konudur. Bu soruların cevapları, bundan sonraki süreçte Türkiye'nin AB'ye yönelik dış politikada atılacak adımlarını orta ve uzun vade için belirleyebilmesi açısından önem arz etmektedir (Özer,2009: 92)

Türkiye-AB ilişkileri, Müzakere Sürecinden Stratejik Ortaklığa, içinde bulunduğumuz ağır bölgesel koşullarda oldukça zorlu ve belirsizlikler içeren bir dönemden geçmektedir. Türkiye'nin hem ekonomik hem de siyasi gelişimine önemli katkılar sağlamış olan AB adaylığı, günümüzde hem iç politikada hem de dış politikada gündemin önemi konuları arasında yer almamaktadır. Türkiye'nin adaylık sürecinin başında hazırladığı Ulusal Program'da, mevcut siyasal koşullar ne olursa olsun, AB üyeliği Türkiye için bir milli proje ve bu anlayışın kaybedilmemesi gerektiği görüşü savunulmuştur. 2006'da müzakerelerin sekiz başlıkta askıya alınması sonrasında, Türkiye'de her alandaki reformların duraklaması; diğer taraftan Avrupa'da Türkiye karşıtlığının yükselmesiyle başlayan üyelik perspektifi kaybı, daha birçok sebeple birlikte Türkiye-AB ilişkileri hızla gerilemeye başlamıştır. Bu dönemden itibaren, AB'nin iki büyük ülkesi olan Almanya'da Merkel, Fransa'da Sarkozy, Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine bariz bir şekilde karşı çıkarak alternatif ortaklık biçimlerini gündeme getirmeye başlamışlardır. Bu dönemde ortaya atılan “imtiyazlı ortaklık” (privileged partnership), “genişletilmiş ortak üyelik” (extended associated membership) ve Avrupa Ekonomik Alanı (EEA+), Türkiye'yi ekonomik olarak Birliğe bağlı tutarken, Konsey'de karar alma mekanizmalarına hiçbir şekilde dahil etmeyen ve üyelik olasılığını ortadan kaldıran modellerdi. Bu nedenle de Türkiye tarafından şiddetle reddedildiler. 2011'den itibaren reformların durmasıyla birlikte Avrupa Birliği ile ilişkilerde yaşanan gerileme, 2013'te müzakereleri fiilen donma noktasına getirdi. 2015 sonrasında ise, her iki taraf için de güvenlik sorunlarının üyelik müzakerelerini pasifize ettiği, karşılıklı ilişkilerin aksadığı, bazen de gerilimlerin yaşandığı bir uzaklaşma süreci başladı. Avrupa'da Türkiye ile ilişkilerin bir şekilde korunması anlayışı hiç kaybolmadı. Ancak bu ilişkilerin çerçevesinin değiştiği fikri de yaygınlaşmaya başladı. Özellikle Brexit'in ardından bazı AB liderlerinin Türkiye ile ilişkileri başka bir çerçevede yürütmek için stratejik ortaklık terimini kullanmaya başladıklarını görülmektedir (Kaygusuz,

2018:27). Bu da Türkiye-AB ilişkilerini çok boyutlu olmaktan çıkarılıp, özellikle güvenlik, göç, enerji ve askeri teknoloji gibi alanlarda sınırlı bir işbirliğine indirgeneceği anlamına gelmektedir. Henüz yaygın olarak kullanılmasa da, Türkiye açısından bir gerilemeyi ifade ettiğini söylemek mümkündür. Avrupa Birliği, önümüzdeki uzun bir süreci kapsayacağı düşünülen bir yeniden yapılanma ve farklılaştırılmış bütünleşme sistemini yürütmek durumundadır (Akçay, 216: 14).

Türkiye-AB ilişkilerinde yaşanan derinleşme Türkiye’de sivil toplumun gelişmesine önemli katkılar sağlamıştır. Sivil Toplum Kuruluşları, Türkiye’de istikrarlı, demokratik ve adaletli yönetimin oluşmasında etkili bir rol oynamıştır. Helsinki zirvesi sonrası süreçte, bir aday ülke olarak Türkiye’de örgütlü sivil toplumun AB’ye uyum sürecine aktif katılımının sağlanması daha çok önem kazanmıştır. Bu konu Katılım Ortaklığı’nda da ifade edilerek, Türkiye’nin kısa vadeli önceliklerden biri olarak, toplanma ve dernek kurmaya ilişkin yasal ve anayasal garantileri güçlendirmesi ve sivil toplumun gelişimini teşvik etmesi önerilmiştir. AB, hem üye ülkelerde hem de Aday statüsündeki ülkelerde sivil toplum kuruluşlarıyla çok yakın işbirliği içinde çalışmaya özen göstermektedir. AB’nin icra organı Avrupa Komisyonu’nun 1980’li yılların sonundan itibaren Türkiye’deki sivil toplum kuruluşlarına sağladığı mali yardımlar, sivil toplumun gelişimi sürecine katkıda bulunmaktadır (Yatkın,2008: 35).

2. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ KÖKENİ VE TÜRKİYE’NİN AVRUPA BİRLİĞİ’NE ÜYELİK SÜRECİNDE AKTİF ROL ALAN SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

2.1. Sivil Toplum ve Tarihsel Gelişimi

Sivil Toplum; kendisine has işleyiş şekli olan, devlet dışı, toplum ile devlet arasında aracı durumundaki örgütlenmiş sosyal yapılanmalardır. Fertlerin inançlarını ve yaşam şeklini koruyarak beraber yaşama imkanı sağlayan ortamdır. Yani fertleri aktif hale getirip ortak bir gaye etrafında bir araya getirerek potansiyellerini kullanmalarına imkan sağlayan örgütsel yapıdır (Gözübüyük, 2002: 8).

STK’lar, fertlerin ve örgütlenmelerin devletten bağımsız ve devletçe yönetilmeyen tüm gönüllü faaliyetler şeklinde tanımlanabilir. Fransızcada Syndic olarak bilinen, Antik Yunan şehir devletlerinde yönetim kademelerinde görev alan ve günümüz belediye encümeni görevlerini ifa eden sendikalar, işçi ve işverenlerin çalışma alanlarında ortak haklarını koruyarak işçiler tarafından kurulan, bağımsız ve özel hukuk kapsamındaki kurumlardır. STK’lar, resmî kurumların dışında bağımsız olarak çalışan, lobi ve ikna yöntemleri ile çalışmalar yapan, üye ve çalışanlarını gönüllüğe göre alan, kâr amacı olmayan ve gelir kaynakları bağış ya da üyelik ödemeleri olan kuruluşlardır. Sivil toplum örgütleri; oda, sendika, vakıf ve dernek gibi isimler ile çalışmalarını sürdürmektedirler. STK’lar toplum için faydalı hizmetler geliştirmek gayesiyle kurulmuş yasal topluluklardır (Çiftçi, 2012: 6).

Sivil toplumun tarihini geriye doğru Aristo’nun (MÖ. 384–322) düşüncelerine kadar götürmek mümkündür. Gerçi bu dönemlerde henüz sivil-siyasi toplum ayrımı yoktu ve sivil toplum kavramı yöneten ve yönetilenlerin bir arada olduğu toplumu ifade etmektedir. Günümüzdeki sendikalara benzer özellikte bilinen ilk sendikal örgütler 1700’lerin başında İngiltere’de ortaya çıkmıştır. Türkiye’de ise sendikalar Avrupa’daki örneklerine göre çok daha yakın tarihlerde örgütlenmiştir. II. Dünya Savaşı’nın bitiminde dünyada demokrasi rüzgarları eserken Türkiye de bu rüzgarın etkisi ile çok partili hayata geçmiş, 1947’de de ilk sendikalar kanunu çıkartılmıştır. Böylece sendikalar ilk kez yasal zeminde kabul görmüştür (Turner, 2003: 49).

Halifeoğlu'nun Gramsci'den aktardığına göre başlıca iki üst yapı vardır; bunların ilki cebri ve hukuki egemenlik araçlarıyla (bürokrasi, polis, yargı teşkilatı ve ordu) yöneten devlet veya siyasi toplum; ikincisi ise kültürel hegemonyası sayesinde toplum içinde kendi değerlerini yaygınlaştıran sivil toplumdur. Gramsci'de sivil toplum üst yapısal alana aittir (Halifeoğlu, 2010: 168-188).

Sivil toplum kavramı, 1980'li yılların ikinci yarısından günümüze değin küresel ölçekte üzerinde en çok konuşulan kavramlardan biridir. Sivil toplumu gündemin baş sıralarına taşıyan gelişmeler Sovyetler Birliği ve Doğu Bloğu'ndaki dağılma ile bu ülkelerdeki demokratikleşme hareketleri olmuştur (Halifeoğlu, 2010: 168-188). Sivil toplum 1980'lerde üçlü ayrıma tabi tutulmuştur: Özer'in ifadeleri ile,

“Kavramsal gelişimi bakımından çok fazla değişikliğe uğramış olan sivil toplumla alakalı 1980'lerde üçlü bir ayrıma gidilmiştir. Sırasıyla: devlet öncesi, devlet karşıtı ve devlet sonrası tanımlamalardır. Devlet öncesi aşama doğa durumuna ve sivil toplumun devletin önkoşulu olduğu dönemi işaret ederken, devlet karşıtı aşama devletin alternatifi olarak sivil topluma ve devlet sonrası aşama da devletin çözülüş evresini işaret etmektedir. Günümüzde bu ayrıma devlet dışı tanımı eklemesi de yapılmaktadır” (Özer, 2008: 87).

AB Komisyonu'nca 2005'te yayınlanan AB üyesi ve AB'ye aday ülkeler Arasındaki Sivil Toplum Diyaloğu raporuna göre sivil toplumun tanımı geniş tutulmuş ve AB üyesi olmak isteyen adayların üyelik müzakerelerinde sivil toplum ile ilgili faaliyet gösteren tüm unsurların aktif olarak çaba göstermesini istenmiştir. AB anlayışına göre STK'lar, örgütlenmiş insanların, sivil toplumun haklarını tüm kamu kuruluşu önünde savunarak kalkınma politikalarının geliştirilmesinde önemli rol oynadıkları ve bu bağlamda sosyal fikirlerin ve toplumun bilinçlenmesinde, daha katılımcı demokrasinin yerleşmesi bakımından hayati öneme sahip kuruluşlardır. Sosyal hayatta giderek ağırlığını hissettiren STK'lar, bugün artık AB kurumları için bir danışma organı niteliğinde olup kurumların kararlar almada önemli rol oynayan ve bağımsız faaliyetleri olan kurumlardır (Karakuş, 2006: 45). Meşru olan bu örgütlerin ilk hedefleri, dezavantajlı vatandaşlara yardımcı olabilmektir (<https://www.hurriyet.com.tr/egitim/sivil-toplum-kurulusu-nedir-sivil-toplum-kuruluslari-nelerdir-stk-ozellikleri-amaclari-ve-gorevleri-41623053>).

2.2. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları

Günümüz küreselleşme çağında sivil toplum kuruluşları, toplumları iten ve yönlendiren önemli kuruluşlar olarak bilinmektedir. Neo liberal politikalar ile sivil toplum ya da hükümet dışı organizasyonlar günümüzde daha önemli bir misyon kazanmaya başlamışlardır. Dünyadaki bu dönüşümden Türkiye de etkilenmiştir. Ancak Türkiye'de STK'lar gelişmiş ülkelerdeki etkinlik düzeyine ulaşamamıştır. Gelişmiş toplumlarda STK'lar toplumda yönlendirici faktörler olarak önemli görevler üstlenmektedirler. Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşlarının yapısının ya zayıf ya da dış ilişkiler sistemine bağımlı olması gerçeğinden dolayı durumun bu şekilde olduğu söylenemez (Gündüz, Kaya, 2004:162).

Ankara Ticaret Odası'nın, İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı verileri raporuna göre ülkemizde 80 bin 757 dernek faaliyet göstermektedir. Buna göre 866 kişiye bir dernek düşmektedir. AB bölgesinde ise dernek sayıları milyonlarla ifade edilirken, nüfusun büyük çoğunluğu sivil toplum örgütlerinde görev yaparak devlete destek olmaktadır. 2004 verilerine göre Almanya'da 2.100.000, Fransa'da 1.400.000 derneğin olduğu dolayısıyla iki ülkede her 40 kişiye bir dernek düştüğü görülmektedir. Bu anlamda bakıldığında Türkiye'nin bu yolda kat etmesi gereken çok uzun bir yol olduğu açıkça görülmektedir (<https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/turkiye-sivil-toplum-fakiri-263806>).

AB'de STK'lar kendi aralarında veya kamu kurum ve kuruluşlarıyla rekabet edebilecekleri gibi kendi aralarında işbirliğine de gitmektedirler. Hangi kesimi temsil ederlerse etsinler, kanunlara uydukları ve sorumluluklarını yerine getirdikleri sürece, ilgi alanları ve çıkarları için çalışmalarına izin verilmektedir (Yatkin, 2008:32).

STK'lar, Türkiye'de ve dünyada çeşitli isimlerle adlandırılmaktadırlar. Avrupa'dan sonra Türkiye'de de bir güç odağı haline gelmeye çalışan STK'lar yürütme, yargı ve medyadan sonra önemli bir güç, kamu ve özel kesimden sonra "üçüncü sektör" olarak tarif edilmektedir (<https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/turkiye-sivil-toplum-fakiri-263806>).

Türkiye, AB'ye giriş çabalarını geçen zaman içinde daha çok devlet politikası şeklinde yürütmüştür. Ancak sürecin sürekli olarak ertelenmesi, Türkiye'de üyeliğe yönelik kamuoyu desteği de sürekli olarak azalmıştır. Sadece kitleler değil, Türk

aydını, akademisyeni, üst düzey bürokratı bile, AB üyeliği meselesine giderek daha karamsar bakmaya başlamıştır (Keskin, 2010: 208). Bu durumun temel sebebi, süreci tersine çevirecek, devlet karşısında güçlü ve AB'yi ikna edebilecek güçlü STK'ların olmayışı gösterilebilir. Çünkü demokrasinin temel öğelerinden biri olarak etkin bir sivil toplumun varlığı ile mümkündür (Yıldırım, 2004: 96–97).

Türkiye’de ilk Cemiyet Kanunu 1909’da çıkarılmış, daha sonra 1926’da getirilen Medeni Kanun İsviçre’den alındığı için son derece liberal bir yaklaşım getirmiştir. Medeni Kanununun 54. Maddesine göre derneklerin kendilerini sicile kaydettirmelerine zorunluluğu yoktu. Fakat 1938’de antidemokratik bir dernekler yasası çıkarılınca Sivil Toplum Kuruluşlarında sıkıntılar ortaya çıkmaya başlamıştır. Aynı yasa 1972 yılında daha da katı bir duruma getirilmiş, 1983 tarihli dernekler yasası demokratik olmaktan iyice uzaklaşmıştır (Anadol, 2000: 15).

Avrupa'dakinin tersine, Türkiye’de devlet güçlü, toplum zayıftır. Bunun tarihi aynı zamanda kendine has sebepleri vardır. Tarihi sebep Osmanlı Devleti kaynaklıdır. Osmanlı Devleti’nin Avrupa tipi feodal bir sistemden çok bürokratik bir imparatorluk yapısına sahip olmasıydı. Osmanlı’da toplumun yapısı katı bir yöneten-yönetilen ayırımına ve bu ayırımın oturmuş olduğu dengeye dayalıydı. Toplumsal düzeni sağlamak adına, iktidarı toplumdan kaynaklanmayan askerî kesimin temsil ettiği devletin, toplum üzerinde baskın bir güç olarak hâkimiyet kurmuştur. Osmanlı her gittiği yerde yerel kuvvetleri devre dışı bırakarak kendi otoritesini kurmuştur. Hükümdar, otoritesini bir patrimonyal sistemle sağlamıştır. Siyasal iktidarın bu merkezî gücü karşısında, sivil toplumun gelişmesine imkân verecek şekilde, devlet dışı ve ondan büyük ölçüde özerk kurumlar gelişmemiştir. Çünkü bu sistem, özü itibarıyla karşısında farklı yapı görmeye alışık değildir. Bu vesayetçi ilişkinin sonucunda birey odaklı bir kültür gelişmemiştir. Devlet kendi otoritesine karşı koyan mahalli örgütlenmeleri bertaraf etmekte hiç tereddüt etmemiştir. Merkeziyetçi devlet bütün gelir ve güç kaynaklarını kendi kontrolünde tutmak istemiştir. Güçlü devlet, beraberinde merkeziyetçi geleneği ortaya çıkarmış ve bu gelenek içerisinde merkezî otoriteye karşı hiçbir güç birliğinin oluşması mümkün olmamıştır (Arslan, 2018: 61). Böylece Türkiye’de Sivil Toplum Örgütlerinin gelişmesini engelleyen temel faktörlerden birisi bu anlayışın olduğu söylenebilir (Akyüz. 93: 2009).

Bütün bu olumsuzluklara rağmen Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne giriş çabalarında yeterli alt yapıya sahip olmadıkları halde, STK'lar çeşitli görevler üstlenmişlerdir. Ne var ki Türkiye'deki STK'ların durumu Avrupa'daki STK'lar ile kıyaslandığında arada hatırı sayılır bir fark olduğu görülmektedir. AB'de STK'lar yasalarla koruma altına alınmış, ekonomik olarak güçlü ve üretken bir yapıya sahip iken ülkemizde ise durum tam tersinedir. Yani yasal olarak STK'ların hareket alanları dar, maddi olanaklar açısından zayıf kalmakta dolayısıyla yeterli seviyede üretkenliğe ulaşamamışlardır. 1980'lerde, işçi-işveren örgütlerinin çoğu, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğundan şimdiye kendi içinde aşamadığı yapısal problemleri aşabilmek için Avrupa Birliği üyeliğini en önemli alternatiflerden biri olduğu konusunda mutabık kalmışlar. Aralık 1997'de yapılan Avrupa Birliği Konseyinin Lüksemburg Zirvesinde, Türkiye'nin AB'ye aday ülkeler içine kabul edilmemesi üzerine STK'ların duruma olan alakası ve bu alandaki çalışmalarında bir artış gözlenmiştir (Tutar, Erkan 2012: 87).

STK'ların Avrupa Birliği'ne giriş sürecine dâhil olması, gerek Türkiye'de AB üyeliği çabalarının toplumdaki bütün kesimlere benimsetilmesi ve desteğinin kazanılması gerek Avrupa toplumlarının Türkiye'nin AB üyeliğine olumlu yaklaşımının sağlanması ve böylece karar alıcıların doğru yönlendirilmesi açısından çok daha doğru bir yöntem olacaktır. Bundan dolayı Türkiye'nin AB yolunda ihtiyacı, demokratikleşme sürecini ileri seviyelere taşıyarak demokratik sistemi oturtmak, bu amaca hizmet edecek sivil toplumu güçlendirerek aşkın devleti araçsal devlete dönüştürmektir (Karadağ, Usta 2011:30).

2.3. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Üyelik Sürecinde Rol Alan Sivil Toplum Kuruluşları

Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecinde etkin çalışmalar yürüten STK'ların başında; İktisadi Kalkınma Vakfı, Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği, Müstakil Sanayici ve İş Adamları Derneği, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı, Türk Eğitim Vakfı, İnsan Hakları Derneği gibi kuruluşlar ile TÜRK-İŞ, HAK-İŞ, DİSK, TİSK gibi işçi sendikaları, politika oluşturma süreçlerinde çalışmalarda bulunmaktadır. Ayrıca Avrupa Birliği Komisyonu,

Türkiye’de insan hakları örgütlerini de siyaset sürecine katmak yönünde telkinlerde bulunmuştur (Doğan, 2003: 22).

STK’lar, vatandaşın görüşlerini gerekli mercilere iletmede bir köprü görevi görmektedir. Avrupa Birliği’nin destek ve yardım projeleri ülkemizin demokratikleşmesi ve sivil toplumun güçlenmesi için önemli motivasyon kaynağıdır. Bu destek ve yardımlar sivil toplumun devletten özerkleşmesini hızlandırabilir. Devletin çekildiği alanlarda daha işlevsel bir sivil toplum gelmektedir. Çünkü demokrasinin önkoşullarının kolayca gelişebileceği bir toplum, kendi normlarını topluma dikte eden aşkın bir devletin araçsal devlete dönüştürülmesi ile mümkündür (Karadağ ve Usta 2011: 30).

Türkiye’de, dünyadaki Sivil Toplum Kuruluşları işleyişine uygun olan STK’ların sayısı ne yazık ki çok azdır. Geriye kalanlar güçsüz finansal yapıya sahip örgütlerdir. Bu sebeple dışarıdan kolaylıkla yönlendirilebilmektedirler. AB’nin destek ve yardım projeleri ile Türkiye’de güçlü ve bağımsız STK’ların yaygınlaştırılmasını teşvik etmek bir zorunluluktur (Talas, 2011: 395).

Türkiye’de demokratikleşme ve modernleşme ekseninin temelinde daima STK’ların önemi vurgulanmakla beraber, bu vurgu aynı zamanda örgütsel hayat üzerinde devlet denetimini de içermiş ve devlet alanı ve denetimi dışında sivil bir hayatın gerçekleşmesi son dönemlerde ortaya çıkmıştır. Aslında, örgütsel bir yaşam olarak sivil toplum olgusu, Türkiye’de yeni bir durumdur. Her ne kadar son dönemlerde sivil toplumun artan öneminden çokça bahsedilse de, sivil toplumun niceliksel ve niteliksel öneminin artması yeni bir durumdur (Karadağ ve Usta, 2011: 34).

Türkiye’de devlet-sivil toplum ve sendikalar arası ilişkiler demokratikleşme açısından istikrarsız bir yol izlemiştir. Bunun önemli bir sebebi gereğinden fazla devletçi anlayıştır. AB’de modern devlet, toplumun kademe kademe devletten özerkleşmesiyle oluşurken, Türkiye’de devlet toplumu gereğinden fazla kuşatarak ona mutlak hükmeden baskın bir güç konumundaki yapısı kırılamamıştır. Şartlar böyle olunca sivil toplum bundan olumsuz etkilenmiştir. Öte tarafta siyasal kültürümüzde demokratik kültür öğeleri istenen seviyeye çekilememiştir. Komşusundan çok ordusuna ve polisine güvenen bir toplumda gönüllü örgütlenmeler

sahası olan sivil toplum konusunda çok fazla başarı beklenmesi mümkün görünmemektedir. (Tosun, 2005: 139).

Türkiye’de sivil toplumun üzerine oturduğu sosyo-kültürel yapı Avrupa’dakinden farklıdır. Her ne kadar devletin özerk topluma ve gönüllü örgütlenmelere bakışı biçimsel olarak değişmişse de nitelik olarak değişmemiştir. Özellikle 1990’ların sonlarından başlayarak devletin güdümlü bir sivil toplum geliştirme gayreti içinde olduğu kabul edilmesi gereken bir gerçektir. Bu gaye ile devlet çekildiği bazı alanlarda kendi koyduğu amaçlar doğrultusunda çalışmalar yapacak sivil örgütlenmelere destek vermiştir. Bu durum sivil toplumu pasifize ederek daha etkin devlete sebep olmuştur (Usta. 2011: 36).

Kurumsallaşamama, kaynak problemi, insan kaynağı, yetersiz bilgi birikimi ve etkin bir şekilde iletişim kaynaklarından faydalanamama, STK’ların Avrupa Birliği’ne giriş sürecine etkili ve yeterince katılamamanın sebepleri olarak kabul edilmektedir. STK’lar kurumsallaşamadıkları için iç demokratik sistem de çalışmamaktadır. Buna bağlı olarak dernek ve vakıf yönetimlerinin değişime kapalı olması derneklerin aktif katılımının önünü tıkamaktadır. STK’lar aralarında işbirliği yapamayınca kaynaklarını da etkin bir şekilde kullanamamaktadır. Dolayısıyla da aynı alanda faaliyet gösteren çok sayıda etkisiz ve cılız Sivil Toplum Kuruluşu meydana gelmektedir. Türkiye’deki STK’lar potansiyel finans kaynaklarını harekete geçirememekte, büyük çoğunluğu profesyonel olamadıkları için AB fonlarından da yeterince yararlanamamaktadırlar. Saydığımız bütün bu faktörlere bağlı olarak Türkiye’deki STK’lar Avrupalı STK’lar kadar üretici ve istikrarlı olamadıkları için dolayısıyla toplumun demokratikleşmesine yeterince katkı sunamamışlardır. Bu nedenle Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne giriş yolunda mevcut sorunları çözmenin uzağında kalmaktadırlar (Yatkın, 2012: 14).

2.3.1. İktisadi Kalkınma Vakfı

1963 Ankara Anlaşması’nın imzalanmasından sonra İstanbul Sanayi Odası ve İstanbul Ticaret Odası’nın girişimleri ile 26 Kasım 1965’te kurulan İKV Türkiye Avrupa Birliği ilişkilerinde yoğun çalışmalar içinde olmuştur. Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerine baktığımızda konuyla ilgili en fazla ve en etkin çalışmalar yürüten STK’nın İKV olduğu göze çarpmaktadır. İKV çalışmalarını; Türkiye’nin AB üyeliği

abaları, bu çabaların Türkiye’deki etkileri ve Türk toplumunun uyum durumu, Türkiye’nin AB katılım süreci, gümrük birliği, vize geri kabul süreci, Türkiye’nin AB ile olan ilişkilerini geliştirmek için gerekli çalışmalar yapmak gibi alanlarda yoğunlaşmıştır.

İKV, AB Bilgi Merkezleri Ağı Projesi ile 20 merkezde faaliyet yürütmektedir. İktisadi Kalkınma Vakfı; 2016 yılı itibariyle Türkiye’nin ilk AB Kütüphanesi ve AB Dokümantasyon Merkezi’ni bünyesinde açarak Avrupa Birliği Bilgi Merkezleri Ağının Desteklenmesi Projesi’nin İstanbul şubesiyle Avrupa Birliği Bilgi Merkezi faaliyetlerini üstlenmiştir (https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=2). İKV, Avrupa Birliği Komisyonu desteği ve işbirliği ile ticari, teknik, mali, ar-ge gibi birçok alanda Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ) arası işbirliği imkanları geliştirmeye yönelik birçok programın Türkiye temsilciliğini üstlenmiştir. İKV, alışmalarıyla (Europartenariat, Europartner, Medpartenariat, Enterprise, Business Partnerships) gibi programlarda 80 ülke içinde 5 yıl art arda en başarılı Ulusal Temsilci Kurum olarak seçilmiştir (https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=2).

Türkiye AB ilişkileri alanında iş dünyası ve genel kamuoyunu bilgilendirmek için çalışmalar yapan, raporlar düzenleyen ve kitaplar yayınlayan; seminer, konferans ve toplantılar düzenleyerek, AB kurumları ile ilişkiler yürüten İKV, AB lkelerinde Türkiye’yi tanıtarak AB’ye üyelik sürecinde Türkiye ile AB’yi birbirine anlatmak için en ciddi çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşudur (https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=2).

İKV, Türkiye’nin Avrupa Ekonomik Topluluğu ile başlayan Katma Protokol, tam üyelik başvurusu, Gümrük Birliği, AB’ye aday ülke statüsü verilmesi ve katılım müzakereleri ile devam eden süreçte önemli görevler yürütmüştür. (content/uploads/csd_files/csd_03_tr.pdf). İKV, AB-Türkiye ilişkilerinde gelişmelere paralel hem faaliyet alanlarını genişletmiş hem de müteveli kurum ve Vakıf destekçilerinin sayısında artışa gitmiştir. İş dünyasının temsilci kuruluşlarından aldığı destekle, Türkiye-AB ilişkileri ile ilgili konularda özel sektörün AB ve kamu ile ilişkilerindeki koordinasyon görevini de üstlenmiştir (http://siviltoplumdiyalogu.org/wpcontent/uploads/csd_files/csd_03_tr.pdf).

Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinin bütün alanlarında güncel konularda araştırmalar yapan İKV’nin kuruluşundan bu yana yayınladığı araştırma sayısı 550

civarıdır (https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=2). İKV, Türk iş dünyasının temsilci kuruluşlardan aldığı destekle AB konularında, AB kurumları ve kamu kesimi ile ilişkilerde koordinasyon görevini üstlenmiştir. İKV bu çerçevede, başta farklı kesimleri temsil eden 250 Sivil Toplum Kuruluşunun katılımıyla İktisadi Kalkınma Vakfı koordinasyonunda oluşturulan Türkiye Platformu üyeleri olmak üzere, ilgili kesimlerin katkılarıyla çok yönlü iletişim, tanıtım ve lobi kampanyaları da düzenlemiştir (https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=2).

İKV, AB Bilgi Merkezi ve Okan Üniversitesi işbirliğinde, 28 Mart 2018 tarihinde yapılan bir konferansta, İKV Genel Sekreteri Doç. Dr. Çiğdem Nas kadın konusunun AB'nin bir parçası olduğunu ve toplumda cinsiyet eşitliğinin tüm AB politikalarında uygulandığını belirtmiştir. Nas, ülkemizin özgürlükler ve temel haklar gibi alanlarda AB'yi yakalama mücadelesi verdiğini söylemiştir. Okan Üniversitesi'nden Doç. Dr. Zeynep Alemdar da; siyasete katılım noktasında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 2010 yılı öncesinde yüzde 10 olan kadın oranının günümüzde yüzde 14 olduğunu ifade etmiştir. TBMM'nin komisyonlarında kadınlara mali alanlarda geniş yer verilmediğine değinmiş ve sivil toplum alanlarında halen kadınların istenilen seviyede olmadığını belirtmiştir. Üst düzey devlet yönetiminde ve karar alma süreçlerinde kadınların azınlıkta olduğundan yakınan Alemdar, Türkiye'de sadece iki tane kadın valinin ve üç tane kadın büyükşehir belediye başkanının olduğunu, kamuda yüzde 37 gibi iyi denilecek bir kadın istihdamı oranının üst düzeyde yüzde 11'e gerilediğini ifade etmiştir. Yine 245 büyükelçiden 45'inin (yüzde 18'inin) kadınlardan oluştuğunu belirtmiştir. Zeynep Alemdar'ın sunduğu verilerden de anlaşılacağı üzere Türkiye'de üst düzey yönetim kademelerinde kadınların erkeklere göre çok geride kaldığı görülmektedir (https://www.ikv.org.tr/icerik_print.asp?id=3147).

Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Bertil Emrah Oder de, Türkiye-AB İlişkilerinde Kadınlar İçin Biçimsel Eşitlik-Gerçek Eşitsizlik İkilemi konulu konuşmasında, 2001 yılı itibariyle cinsiyet eşitliğiyle ilgili, Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana en büyük anayasal değişime işaret etmiştir. 11 Mayıs 2011 yılında kadına yönelik şiddet ile aile içi şiddetin önlenmesi ile ilgili İstanbul Sözleşmesi'ne değinen Oder, Türkiye'nin aktif katılımıyla hazırlandığını ve bu sözleşmeyi ilk onaylayan ülkenin Türkiye olduğunu söylemiştir. Hatta Balkan

lkelerinin Türkiye'yi, kadın-erkek eşitliği konusunda örnek aldığını söylemiştir. Prof. Dr. Bertil Emrah Oder, AB'nin son dönemde cinsiyet eşitliği ile ilgili istihdam ve kadınların ekonomik yaşama katılımını sağlayacak değişikliklerin yapıldığını, ancak sosyal politika ve siyasal anlamda aynı başarının görülmediğini fikrini savunmuştur. Türkiye'de kanuna uymama eğiliminin ve yargısal tutumlardaki direnişin altını çizen Oder, kanunların bazen gerektiği gibi değil de kültürel tutum yönünde uygulandığını dikkat çekmiştir. Prof. Dr. Bertil Emrah Oder, yargı ve temel haklarla ilgili olan 23'nc; Adalet, zgrlk ve Güvenlik ile ilgili 24'nc fasılların açılması için Türkiye AB ile sıkıntılar yaşadığına vurgu yapmıştır (https://www.ikv.org.tr/icerik_print.asp?id=3147).

Panelde konuşma yapan bir diğer konuşmacı da, İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi'nden Doç. Dr. Sevgi Uçan ubuku, Türkiye-AB odağında toplumda cinsiyet eşitliğini ön plana çıkaran bir değerlendirme yapmıştır. Türkiye'deki kadın hareketlerini 1980 ve 1990'lı yıllarındaki kadın hareketlerini 1'nci dalga, 2000'lerdekini ise 2'nci dalga diye nitelendirmiştir. Her ne kadar Türkiye ile AB arasındaki ilişkilerde hâkim olan retorik (hitap) bazen ziyadesiyle sertlese de toplumsal cinsiyet eşitliğinin bundan olumlu etkilenen bir durum olduğunu ve Avrupa Birliği'nin daha demokrat toplum hayali ile Türkiye'deki kadın hareketlerinin isteklerinin paralel olduğunun altını çizmiştir. Türkiye'deki Avrupalılama idealinin demokratikleşme, insan hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin önemini vurgulayan ubuku, aslında ulus devlet kurulma sürecinde Türkiye'nin temelinde eşitlik olduğunu belirtmiştir. Ancak daha mevzuatların hayata geçirilmesinde eksiklikler olduğu ve özel alanda kadın ezilmiliğinin özellikle 1970'li yıllardan itibaren daha çok gün yüzüne çıktığı bir ülke için AB'nin fiili eşitliği sağlamada ye Kadın Emeği ve Eşitlik adlı konuşmasında, Sosyal Demokrasi Vakfından Dr. Ece ztan, ABD'li araştırmacı Esping Andersen'in kadın-erkek eşitliği "tamamlanmamış devrim" sözünü vurgulamıştır (https://www.ikv.org.tr/icerik_print.asp?id=3147).

Türkiye Kadın Girişimciler Derneği (KAGİDER) Yönetim Kurulu yesi İtir Aykut da, Türkiye'de ve yurt dışındaki bütün platformda kadının genmesi için mücadele verdiklerini ama sadece 8 Mart Dünya Kadınlar Günü sebebiyle bu konunun ele alınmasının yetersiz olduğunu belirtmiş, birtakım yasal mevzuatla

esnek çalışma gibi adımlar atılsa da emek piyasasında daha halen olumsuzlukların olduğunu, kadınların iş başvurusunda işverenlerin kadınların evlenip çocuk doğurmaları gerçeğinden dolayı, kadın istihdamına sıcak bakmadıklarına üzüldüklerini ve KAGİDER'in bu anlamda 3E hedefinin olduğunu ve sırasıyla education (eğitim), employment (istihdam) ve entrepreneurship (girişimcilik) olduğunu söylemiştir (https://www.ikv.org.tr/icerik_print.asp?id=3147).

İngiliz yardım kuruluşu olan Oxfam Türkiye Direktörü Meryem Aslan, uluslararası insan hakları ve kadın hakları sözleşmeleri ile ilgili konuşmasında; Türkiye'nin bu sözleşmeyi ilk kabul eden ülkelerin başında geldiğini ifade ederek İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, BM'nin Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW), Pekin Deklarasyonu ve İstanbul Sözleşmesi'ne işaret ederek, Türkiye'nin AB ile ya da AB olmaksızın toplumsal cinsiyet eşitliği taahhütleri olduğunu ve bu çok taraflı taahhütlerin çok taraflı stratejileri beraberinde getirdiğini söylemiştir (https://www.ikv.org.tr/icerik_print.asp?id=3147).

Destekçileri arasında İKV'nin de bulunduğu "Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü Programı" 4-5 Haziran 2014 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenmiş, programda Türkiye'deki araştırmacılara, araştırma şirketlerine ve araştırma kuruluşlarına ortaklık sağlayan katılım anlaşması imzalanmıştır. Türkiye'deki araştırmacılara, şirketlere ve araştırma kuruluşlarına ortaklık statüsü sağlayan katılım anlaşması, Avrupa Komisyonu Araştırma ve Yenilikçilik Genel Müdürü Robert-Jan Smits ile AB Bakanlığı Müsteşar Vekili Ahmet Yücel tarafından imzalanmıştır. Böylece, İzlanda ve Norveç'ten sonra Türkiye de AB üyesi olmadığı halde Programa dâhil olan üçüncü ülke olmuştur. Program dâhilinde Türkiye, toplamda 450 milyon Euro'luk destek paketi açıklamıştır. Diğer yandan, Türkiye'deki araştırmacı şirketleri ve araştırma kurumları, AB üyesi ülkelerle aynı şartlarda yaklaşık 80 milyar Euro'ya yakın bütçesi olan programa katılarak projenin kaynaklarından yararlanmaya başlamıştır. Program kapsamında bilimsel buluşların yenilikçi ürünlere dönüştürülmesi hedeflenmektedir (https://www.ikv.org.tr/ikv_dergi/ikv_mayis_haziran_2014/html/files/assets/common/downloads/publication.pdf).

Türkiye'nin önceki AB Programlarında göstermiş olduğu başarılarla bakarak, Türkiye'nin daha çok gıda güvenliği, iklim değişikliği gibi alanlarda ön plana çıkması öngörülmektedir. Yine Türkiye'nin Marie-Sklodowska Curie Eylemleri ile Yeni ve Gelişen Teknolojiler girişimlerinden de önemli destekler alması beklenmektedir. Program Türkiye'deki KOBİ'ler için ayrıca önemli fırsatlar sunmaktadır (<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1923045>).

2.3.2. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Halihazırda bünyesinde 365 oda ve borsa barındıran ekonomik anlamda güçlü bir STK'dır. 178 Ticaret ve Sanayi Odası, 60 Ticaret Odası, 12 Sanayi Odası, 2 Deniz Ticaret Odası ve 113 Ticaret Borsasından oluşmaktadır. Kuruluşun toplam üye sayısı 2020 yılı itibarıyla 1.300.000 dolayındadır (https://Fkaggwww.tobb.org.tr/Sayfalar/Kurulus_Gorev_Organ.php).

Birliğin, ekonomik durumlarla ilgili raporlar hazırlamak, Milletlerarası Ticaret Odası'nın Türkiye Milli Komitesini temsil etmek, yabancı ticaret ve sanayi odalarının vekillik, temsilcilik ve muhabirliğini yapmak ve yurtdışında temsilcilikler ve irtibat büroları kurmak gibi görevleri bulunmaktadır. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin 2016'daki 73. Avrupa Birliği ve Dış Ekonomik Genel Kurul İlişkileri Toplantısında konuşan Rıfat Hisarcıklioğlu;

“Adana, Afyonkarahisar, Antakya, Batman, Çorum, Denizli, Doğu Marmara, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep, İzmir, Kayseri, Konya, Malatya, Sivas, Trabzon, Trakya, Uşak, Van'daki Avrupa Birliği Türkiye İş Geliştirme Merkezleri (ABİGEM) tarafından, 2016 yılında toplam yaklaşık 1.000 katılımcıyla Avrupa Birliği hibeleri eğitimi ile ilgili 50 eğitim programı ve 100 danışmanlık hizmeti vermiştir”

İfadelerini kullanmıştır (<https://www.tobb.org.tr/Documents/yayinlar/2017/73-GenelKurulDisEkonoiliskiler/files/assets/common/downloads/publication.pdf>).

TOBB başkanı Hisarcıklioğlu, İstanbul'da 03 Nisan 2019 tarihinde gerçekleştirilen Türkiye-AB İş Dünyası Diyalogu Oda Eşleştirme Projeleri Tanıtım Toplantısı'nda, Avrupa Birliği ile daha çok diyaloga ihtiyaç olduğunu belirtmiş, bu tür projeleri Türkiye-Avrupa Birliği bütünleşmesi açısından çok değerli gördüklerini vurgulamıştır. Hisarcıklioğlu, Türkiye'den 30, Avrupa Birliği'nden de 28 Oda ve Borsa eşleştirilmesi için toplamda 19 proje için AB'den, 2,5 milyon Euro hibe destek sağladıklarını söylemiştir. Yine Hisarcıklioğlu memnuniyetini şöyle dile getirmiştir:

“Odamız, Paris Ticaret Odasıyla birlikte, KOBİ'lerde dijital transformasyonun hedefliyor. Giresun Ticaret Borsamız ve Ticaret Sanayi Odamız, İtalya'da Torino Ticaret Odasıyla birlikte, findıkta katma değeri nasıl artırabiliriz üzerine çalışacak. İzmir Ticaret Borsamız,

Yunan ve İspanyol meslektaşlarıyla, ülkemizde kadın girişimcileri destekleyecek. Eskişehir Sanayi Odamız ve Sivas Ticaret ve Sanayi Odamız, Fransa ve İspanya odalarıyla, kümelenmeleri artırmak ve bunları uluslararası networke dahil etmek istiyor. Afyonkarahisar Ticaret ve Sanayi Odamız, Ticaret Borsamız ve Bingöl Ticaret Sanayi Odamız, KOBİ'lere mentörlük hizmeti sunacak KOBİ Hastanesi projesini hazırladı. Kocaeli Sanayi Odamız, enerji verimliliği için firmalara koçluk hizmeti verilmesini sağlıyor” (<https://www.tobb.org.tr/Sayfalar/Detay.php?rid=23864&lst=MansetListesi>)

30 Temmuz 2018 tarihinde İstanbul’da gerçekleştirilen İktisadi Kalkınma Vakfı’nın 56. Olağan Genel Kurul toplantısında, Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu Başkanı Büyükelçi Christian Berger de; Türkiye ve AB’nin çevre, mülteciler ve oda konularında Türkiye’yi iş birliği ortakları olarak gördüğünü belirtmiş, bu dönemde AB ve Türkiye arasında daha fazla diyaloga ihtiyaç olduğuna inandığını söylemiştir. AB yatırımlarının Türkiye’de devam ettiğini söyleyen Berger, 22 bin AB şirketinin Türkiye’ye doğrudan yatırım yaptığını belirtmiştir. İkili ilişkilerde iki tarafa yol gösteren STK’ların olması gerektiğine değinen Berger, burada Türkiye-AB ülkeleri arasındaki ilişkilerde gelişmeler görüldüğünün altını çizmiştir (<https://www.tobb.org.tr/Sayfalar/Detay.php?rid=23864&lst=MansetListesi>)

19 Ekim 2018 tarihinde Ankara’da TOBB’un ev sahipliğindeki AB üyesi ülkelerin Türkiye büyükelçileri ile Türkiye Borsalar Birliği ve AB Türkiye Delegasyonu işbirliğinde, Türkiye-AB ilişkilerinin ele alındığı toplantıda. TOBB Başkanı Hisarcıklıoğlu, “İş dünyası Türkiye’nin AB üyelik sürecini desteklemektedir. Sürecin yeniden canlandırılmasının Türkiye için de AB için de önemli olduğunu düşünüyoruz” diyerek müzakere sürecine destek vermiştir (<https://www.tobb.org.tr/Documents/yayinlar/2017/73-Genel-KurulDisEkon-iliskiler/files/assets/common/downloads/publication.pdf>).

Bilindiği üzere son yıllarda, AB-Türkiye ilişkilerinde her anlamda daralma olmuştur. Bu daralmaya dikkat çeken Hisarcıklıoğlu; 2018 itibariyle, AB-Türkiye ilişkilerinin kapsam bakımından daraldığını, 4-5 yıl öncesine göre AB ile olan ilişkilerde gerileme olduğunu söylemiştir. Kasım 2015’te yapılan Türkiye-AB liderler toplantısı sonrasında yapılan AB-Türkiye gündeminin ortak başlıkları olarak yeni fasılların müzakerelere açılması, mevcut fasılların hızlandırılması, vize serbestisi, Gümrük Birliği revizyonu, Türkiye-AB üst düzey ekonomik diyalog, terörle mücadele, Türkiye-AB üst düzey siyasi diyalog ve göç gibi Türkiye’nin AB üyeliğine destek olacak konuların o dönem masada olduğunu, fakat 26 Mart

2018'deki Varna Zirvesi'nde ortak konu metninin ne yazık ki daraldığını ifade eden Hisarcıklioğlu: “Zirvede sadece mülteciler, terörizmle mücadele, Türkiye’de hukukun üstünlüğü, Doğu Akdeniz, Ege Denizi ile Suriye konuları ele alındığını bunun da iş dünyasını son derece üzdüğünü, oysaki Türkiye ile AB’nin iktisadi olarak birbirlerinin ortağıdır” geline nokta Türkiye-AB ilişkilerindeki daralmayı eleştirmiştir (<https://www.tobb.org.tr/Documents/yayinlar/2017/73-Genel-KurulDisEkon-iliskiler/files/assets/common/downloads/publication.pdf>).

Böylece daha önce masada olan çok önemli konuların masadan kalkmasıyla iş dünyasının AB Türkiye ilişkilerindeki daralmadan dolayı yaşadığı üzüntüyü dile getiren Rifat Hisarcıklioğlu; “AB, Türkiye’nin 1 numaralı ticaret ortağıdır. 1 Ocak 1996 tarihinde Gümrük Birliği’nin ihdas edilmesi ile birlikte Türkiye ve AB arasında hız kazanan ticaret hacmi 2019’da 162 milyar dolar olarak gerçekleşmiş ve 88 milyar dolar ile ihracatımızdan % 49 pay alan AB ülkemizin en önemli ticaret ortağı durumundadır” diyerek üzüntüsünü dile getirmiştir (<https://www.tobb.org.tr/Sayfalar/Detay.php?rid=27095&lst=MansetListesi>).

Mevcut durumda sadece sanayi ve işlenmiş tarım ürünlerini kapsayan Gümrük Birliği’nin önümüzdeki dönemde kapsamı genişletilerek güncellenmesi durumunda dev pazar konumunda olan AB’nin önemi daha da artacaktır. Hisarcıklioğlu; “2017’de ithalatımızın % 38’ini, ihracatımızın da % 45’ini AB ülkeleri ile yaptık. Türkiye-AB arasındaki mal alışverişinin 150 milyar Euro dolayındadır. Türkiye Avrupa Birliği’nin beşinci büyük ticaret ortağıdır” diyen TOBB Başkanı Hisarcıklioğlu; ticari anlamda AB ile son derece yakın ilişkiler içinde olduğumuzu ifade etmiştir (<https://www.tobb.org.tr/Documents/yayinlar/2017/73-Genel-KurulDisEkon-iliskiler/files/assets/common/downloads/publication.pdf>).

7 Ekim 2018’de İstanbul’da Türkiye-AB İş Dünyası Diyalogu Projesi toplantısına, Avrupa Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği Başkanı Christoph Leitz, Ticaret Bakan Yardımcısı Fatih Metin, çeşitli oda ve borsa başkanları ile bazı Avrupa ülkelerin (Bosna Hersek, Makedonya, Sırbistan, Rusya Federasyonu, Karadağ, Kosova, Belarus, Gürcistan) Oda ve Borsa birliklerinin başkanlarının katılımıyla Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ve Eurochambres tarafından yürütülecek projeye, AB tarafından mali destek sağlanacağı ve bu program kapsamında 100’den fazla projenin hayata geçirileceği belirtilmiştir. Programın tanıtımı için düzenlenen basın

toplantısında konuşan TOBB Başkanı ve Eurochambres Başkan Vekili M. Rıfat Hisarcıklioğlu: “Bu projeyle, Avrupa Birliği, Oda ve Borsalarımıza 5 milyon Euro hibe kaynak daha sağlamış olacak.” Demiştir (<https://www.tobb.org.tr/Sayfalar/Detay.php?rid=23864&lst=MansetListesi>).

Türkiye Odalar Borsalar Birliği, yıllardır bütün kesimleriyle Türkiye’nin çok yoğun bir şekilde AB’den talep ettiği vize serbestisi konusunda da Avrupa’nın tutumunu eleştirmektedir. Bununla ilgili; Eurochambres başkan yardımcısı sıfatıyla hem Türk iş dünyası adına, hem de Avrupa iş dünyası adına Rıfat Hisarcıklioğlu,

AB vizesi için destek istemiş, vize konusunda şirketlerin problemlerinişöyle dile getirmiştir:

“Türkiye-AB vize müzakerelerinin tamamlanmasını bekliyoruz. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği’nin Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne katılım sürecinin canlı tutulmasına gayret ettiklerini, bilgilendirme ve farkındalık artıracak projelere ağırlık verdiklerini ve bunun için de, Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu ile de yakın çalışıyoruz. Avrupa Birliği Bilgi Merkezleri Projesiyle, AB üyeliği konularındaki bilgilendirme ve farkındalığın bütün Türkiye’ye yayılmasına çalışıyoruz”

(<https://www.tobb.org.tr/Sayfalar/Detay.php?rid=23864&lst=MansetListesi>).

Avrupa Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği vasıtasıyla başlattıkları AB-Türkiye İş Dünyası Diyaloğu Projesine de işaret eden TOBB Başkanı Hisarcıklioğlu, Bu proje sayesinde Türkiye’deki iş dünyasını Avrupa Birliği katılım sürecine hazırladıklarını belirtmiştir. Söz konusu proje için, Avrupa Birliği’nin 22 milyon Euro bütçe sağladığını ifade etmiştir (<https://www.tobb.org.tr/Sayfalar/Detay.php?rid=23714&lst=MansetListesi>).

TOBB, İstanbul’da 03.04.2019 tarihinde AB ile oda eşleştirme projeleri toplantısı düzenlenmiş, toplantıda AB mevzuatı kapsamında, Hazine ve Maliye Bakanlığına bağlı, Merkezi Finans ve İhale Birimi tarafından yapılan değerlendirme sonucu, 26 il ve 1 ilçeden 19 proje kabul edilmiştir. Toplantıda Avrupa Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği Başkan Vekili ve TOBB Başkanı Rıfat Hisarcıklioğlu:

“Beni en çok sevindiren ve sizlerin de dikkatine sunmak istediğim husus şu:

“Projeleri kabul edilenler, sadece belli bölgelerle sınırlı değil, Doğu’dan: Mardin, Kars, Gaziantep, Kilis, Adıyaman, Bingöl, Ardahan; Karadeniz’den: Samsun, Giresun, Trabzon, Artvin; Batı’dan: Edirne, İstanbul, Kocaeli, Düzce, Bursa; Ege’den: İzmir, Manisa, Uşak, Kütahya; İç Anadolu’dan: Ankara, Konya, Eskişehir, Aksaray, Sivas bir de ilçe olması hesabyıla Çerkezköy’ün ayrıca tebriki hak eden, bir ilçemizdir”.

diyerek bu konudaki farkındalığın iyi seviyelere gediğini ifade etmiştir(<https://tobb.org.tr/Sayfalar/Detay.php?rid=24422&lst=MansetListesi>).

Aslında AB'ye daha hazır bir Türkiye için TOBB Başkanı Rıfat Hisarcıkloğlu'nun değindiği gibi İstanbul dışında Anadolu'nun birçok ilinin yanı sıra bazı ilçelerin de konuya dâhil olup katılması önemlidir. Avrupa Birliği'nin sunmuş olduğu desteklerin Türkiye'nin en ücra ilçesine kadar ulaştırılması gerekmektedir. Böylece ekonomik anlamda güçlü, sosyal anlamda daha bilinçli bir toplumun dolayısıyla bütün kesimleri ile Sivil toplum Kuruluşlarıyla müzakereler sürecinde yer alması, Türkiye'nin AB'ye girişini kolaylaştıracaktır. Bu aynı zamanda daha demokratik daha müreffeh, daha güvenli ve daha yaşanılabilen bir Türkiye demektir. Bunun için hiç şüphesiz TOBB gibi güçlü STK'lara daha fazla görevler düşmektedir (<https://tobb.org.tr/Sayfalar/Detay.php?rid=24422&lst=MansetListesi>).

TOBB'un Gümrük Birliği ile ilgili görüşü; 1990'ların şartlarında hazırlanan bir Gümrük Birliği artık ihtiyaca cevap vermekten son derece uzak kaldığı şeklindedir. O dönemde Gümrük Birliği'nin içeriği hazırlanırken Türkiye'de STK'lar anlaşmaya yeteri kadar müdahil olamadıklarından, şartlar oluşturulurken genel itibariyle AB lehine hükümlerin ağırlıkta olduğu fikrini savunmaktadır (<http://tobb.org.tr/Sayfalar/Detay.php?rid=19363&lst=MansetListesi>).

2.3.3. Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği

Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği, 5 Mayıs 1990'da, Müslüman çizgiye sahip bir grup iş adamı tarafından kurulmuştur. İstanbul merkezli olarak kurulan dernek, 63 farklı ülkede faaliyet gösteren, günümüzde 11000 üyeye sahip bir örgüttür. Derneğin söyleminin merkezi teması, İslami söylem üzerinde şekillenmiş, ideolojisi Sünni Müslüman dindarlığın beslediği bir muhafazakarlığa dayalıdır (Ermağan, 2012: 184).

Türkiye'nin en önemli işveren örgütlerinden MÜSİAD'ın AB'ye bakışı, Anavatan Partisi ve Refah Partisi'nin yürüttükleri muhafazakâr siyaset ile doğrudan bağlantılıdır. Zaman içinde belirli bir özerklik kazanan derneğin, son dönemde ise AK Parti'ye yakın bir STK olarak görülmektedir. AB'ye karşı duruşundan AB destekçisi pozisyonuna gelmesinde, 28 Şubat süreci ve Adalet ve Kalkınma Partisinin iktidara gelmesi önemli bir etken olarak görülmektedir. Hem kültürel-ekonomik hem de milli-dini anlamda kendi İslami değerlerini Batı değerleri ile harmanlama gayesi, MÜSİAD'ı aktif bir şekilde Avrupa Birliği savunucusu haline

getirmiştir. Bu noktada, Avrupa AB şüphesizliğini AB karşıtlığı ile karıştırmayan bir MÜSİAD'ın hem Türkiye'nin AB üyelik isteğine hem de ülkedeki modernleşmenin derinleşmesine kritik katkılar sağlayacağı görüşü hâkimdir (<http://www.musiad.org.tr/Tarihce.aspx> (18.02.2010)).

MÜSİAD, 2000 öncesinde, AB üyeliğine karşıyken söylemlerinde Refah Partisi gibi geleneklerini muhafaza ederek yürüdüklerini vurgulayarak, bazı Uzak Doğu ülkelerinin kalkınma modelini öne çıkarmıştır. Aynı zamanda AB sermayeleri ile yakın ilişkiler kurulmasına sıcak olmayan bir tavır takınmıştır. MÜSİAD, “Türkiye gelişmek istiyorsa, yüzünü Batıya değil, Doğuya dönmelidir.” (Ermağan, 2012: 187) yaklaşımındadır. Refah Partisi, AB'ye alternatif modeli “Müslüman Kardeşlerimiz” ile kurulacak D-8 Örgütüydü. Ancak bu durum karşısında dönemin Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilcisi Michael Lake 12 Haziran 1997'de memnuniyetsizliğini şu şekilde dile getirmiştir: “D-8'ler girişimini başlatan Türkiye şu anda bir kulübün içinde bulunuyor ve bunun kurallarına uyması gerekir.” şeklinde dile getirmiştir (Ermağan, 2012: 186).

28 Şubat sürecinde Refah Partisi'nin kimi söylem ve uygulamaları, tehlikeli görülmüş ve Refahyol Hükümeti istifaya zorlanmıştır. Devletin üst düzey yöneticileri ve MÜSİAD üyeleri laik-demokratik rejim düşmanı ve AB entegrasyonu karşıtı olarak nitelendirilmişlerdir. MÜSİAD, AB üyeliği ve Adalet ve Kalkınma Partisi Hükümeti'nin AB politikalarına dair temel yaklaşımını şöyle tanımlamaktadır: “Türkiye'nin AB ile dengeli bir entegrasyona gitmesini ve bu konuda hükümetin dış politika kararlarını genel olarak doğru bulmaktayız.” (Ermağan, 2012:189).

MÜSİAD, bu AB desteğini, Ak Parti Hükümeti'nin 6. AB Uyum Paketi'nin tartışıldığı 2003 yılı Mart'ında da deklare etmiştir. 2002 yılında 175 sivil toplum örgütü AB bildirisine evet dediğinde, dönemin MÜSİAD başkanı Ali Bayramoğlu bildiri için: “Tam uzlaşma değil ama bardağın dolu tarafından bakılıyor” diyerek Türkiye'nin AB ile dengeli bir entegrasyona gitmesini ve bu konuda hükümetin dış politika kararlarını genel olarak doğru bulmadıklarının ifade etmiştir Ancak bu durum Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde, “Türkiye'nin millî menfaatleri açısından tehlikeli gördüğümüz bazı hususlara dikkat çekmemize mâni değildir” diyerek AB'ye olan kontrollü yaklaşımını ifade etmiştir (Ermağan, 2012: 189).

Bayramoğlu, Türk Ceza Yasası (TCY), Milli Güvenlik Kurulu (MGK) ve Yüksek Seçim Kurulu (YSK) çalışma ilkelerinde değişiklik öngören 6. Uyum Paketinde yer alan farklı dillerde yayın yapılmasının önünün açılmasının, vatandaşların milli, manevi ve kültürel değerlerine devletin saygılı olmasını oldukça sevindirici bir gelişme olarak görmektedir. AB'ye uyum için çıkarılan yasaların, ülke insanın yaşantısında yeni kazanımlar getirmesi gerekmektedir. Yoksa bu yasalarla elde edilen kazanımların bir anlamı ifade etmeyeceği kanaatindedir. Kopenhag Kriterleri Türkiye'nin değişim ve demokratikleşmesi için bir fırsattır. Bu değişim ve dönüşümü öncelikle kendi vatandaşımızın faydasına olduğu için başarmamız gerektiğine inanmaktadır. MÜSİAD, Türkiye'nin Avrupa Birliği standartlarını yakalayabilmesi için kararlı adımlar atması gerektiğini savunmaktadır(Ermağan, 2012: 189).

Türkiye, büyük tarih ve kültürüyle, bir handikap içine düşmeden çağın gereklerini yakalamalıdır. MÜSİAD'a göre Türkiye'nin AB üyeliği, Türk Cumhuriyetleri'ne ve İslam Ülkeleri'ne karşı bir blokta yer alma anlamını taşımadığı tezini savunmaktadır. MÜSİAD'a göre Türkiye günün birinde ister AB üyesi olsun ister olmasın ciddi bir Avrupa siyasetine sahip olmak zorundadır. MÜSİAD, niteliği ne olursa olsun AB ile sıkı bir ilişki içinde olmayı tarihi açıdan, coğrafi açısından, sosyo-ekonomik şartlar ve siyasi açıdan bir gereklilik olarak görür. Bu zorunluluk tek yönlü değil, çok yönlüdür. AB üyesi olan bir Türkiye, Müslüman ülkelerle AB'nin diyalogunu geliştiren ve dünya barışına daha fazla hizmet etme diyalogunu kuran, yeni ve çok yenilikçi bir oluşum olarak değerlendirilmelidir. Ekonomik, sosyal ve siyasal iyileşmelerin, dış etkilere ziyade, toplumların kendi dinamikleri ile gerçekleştirilmesi gerektiğini savunan MÜSİAD'a göre Türkiye sadece ekonomik kazanımlar için AB'ye girme çabası içinde olmamalıdır. MÜSİAD, Türk halkının sahip olduğu kültürel, dini ve ailevi değerlerin AB sürecinde muhafaza edilmesinin önemine vurgu yapmış ve öncelikli talepleri arasında göstermiştir. MÜSİAD, bununla beraber kendi kadim kültürümüzle Avrupa Birliği'ne de katkı yapacağımızı fikrini savunmaktadır (<https://tusiad.org/tr/tum/item/10018-avrupa-gunu-nu-kutlarken-turkiye-nin-ab-surecinin-onemi>).

MÜSİAD'ın AB ile ilişkiler ve müzakere sürecine reel sektör temsilcilerinin bakışı kapsamında, 26 il ve 1136 işadamı üyesi arasında yapmış olduğu bir ankette elde edilen sonuçlar Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine yönelik beklentilerin iyimser yönde gelişim gösterdiği yönündedir. Ancak üyelerde, AB'nin 2004'te Türkiye'ye gösterdiği olumlu yaklaşımdan zamanla uzaklaştığı ve müzakere süreci boyunca Türkiye'yi oldukça sıkıştırabileceği fikri hâkimdir. Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği ne kadar sürer sorusuna verilen cevaplarda, üyelerin % 25'i 5-8 yıl, % 20'si en az 10 yıl olarak öngörmüşlerdir. Üyeliğin ağır gerçekleşmeyeceğini düşünenlerin oranı % 29'dur (Ermağan, 2012: 192). Sektör temsilcilerinin, Avrupa Birliği müzakere sürecinde geliştirilmesini istedikleri politikalar ise; teşviklerin artırılması, tarım politikalarının uyumlu hale getirilmesi için AB'den hak edilen desteklerin alınması, daha güçlü bir müzakere takımının kurulması ve mutlaka serbest dolaşım hakkında vazgeçilmemesi şeklindedir(Ermağan, 2012: 189).

Derneğin, 2007 İlerleme Raporu değerlendirmesi; Avrupa Birliği'nin takındığı tavır hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. MÜSİAD'ın analizinde; 2007 İlerleme Raporu'nun önceki yayınlanan 9 raporla kıyaslandığında, genel anlamda daha olumlu bir bakış açısının hakim olduğu görülmektedir. Yüksek mahkemelerin bağımsız ve tarafsız olmalarının gerekliliğini vurgulanmaktadır (<https://www.sondakika.com/haber/haber-musiad-ab-surecinin-yeni-bir-ivmeye-ihtiyaci-var/>).

MÜSİAD eski Başkanlarından Ömer Bolat'ın, 10 Aralık 2007'de, AB Dışişleri Bakanları Toplantısı'ndan alınan kararlar için bir mesaj yayınlamış, mesajında Bolat: "AB ile yaşanan sorunlar, büyük ölçüde, AB'nin Türkiye'ye vermiş olduğu sözleri yerine getirmemesi, bazı konularda gayri meşru dayatmalarda bulunması ve bazı Avrupa Birliği liderlerinin AB adaylığımızı gölgeleyen beyanlarda bulunmasıyla yakından ilgilidir" (<https://www.sondakika.com/haber/haber-musiad-ab-surecinin-yeni-bir-ivmeye-ihtiyaci-var/>) İfadelerini kullanmıştır.

Türkiye'nin, AB üyeliği yolunda daha bir ivmeye ihtiyacı olduğunu söyleyen Bolat, Birliğin Türkiye'yi AB Müktesebatı yolunda daha fazla reform yapması hususunda cesaretlendirmesini istemektedir. MÜSİAD, Avrupa Birliği'ni tek alternatif görmeden ve diğer uluslararası ilişkiler hatlarında elini güçlendirerek, AB üyeliği yolunda daha başarılı olunabileceğini savunmaktadır. AB süreci ile beraber ekonomik, sosyal, siyasal ve yargı alanında yeniden yapılanmayı başarabilen bir

Türkiye, rekabet ve büyüme yarışında etkin bir hale gelebilir. Aksi halde, saf dışı kalıp yakın geçmişteki problemleri dönemlerin tekrarını yaşamak zorunda kalacaktır. O nedenle, Türkiye’de yapılacak en önemli icraat, AB standartlarında yeni bir sivil Anayasanın hazırlanmasıdır. Bu konu ile ilgili olarak, derneğin 2008 Ekonomi Raporu’nun Temel Hak ve Özgürlükler bölümünde: Hazırlanacak yeni anayasada kişiler, devlete karşı korunması, temel haklardan yararlanma anlamında, toplumda din, dil, soy, düşünce, siyasi görüş farkı gözetilmemesi müteaddiyin kesime gerici etiketi yapıştırılıp baskı yapılmasına imkan veren anayasa hükümlerinin çıkartılması gerektiğini talep edilmektedir. Ayrıca, Şiddet ve suç işlemeyi teşvik etmediği süreç her türlü farklı görüşün serbestçe dillendirilebilmesi, bütün inançlar tam olarak güvence altına alınması, din adına öne sürülen her türlü düşünceye irtica damgası vurulması geleneğinin bundan sonra terk edilmesini istemektedir (Ermağan, 2012: 195).

MÜSİAD üyeleri arasında AB yaklaşımı ile ilgili yapılan anket çalışmasında, AB ile ilişkiler ve 3 Ekim 2005’de başlayan Türkiye’nin AB müzakere sürecine reel sektör temsilcilerinin bakışı kapsamında, 26 ilde 1136 işadami arasında gerçekleştirilmiştir. Elde edilen sonuçlar, reel sektörde Türkiye’nin Avrupa Birliği üyeliğine yönelik beklentilerin olumlu yönde gelişim gösterdiğini söylemektedir. Buna karşılık işadamlarında, AB’nin 17 Aralık 2004’te Türkiye’ye gösterdiği iyimser yaklaşımdan uzaklaştığı ve müzakere süreci boyunca Türkiye’yi olabildiğince zorlayabileceği kanısı hâkimdir (Ermağan, 2021:192).

2.3.4. Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği

TÜSİAD, 1971 yılında kurulmuş, Türkiye’nin önde gelen girişimcilerinin ve iş dünyası yöneticilerinin kurduğu kamu için çalışan bir örgüt olup gönüllü bir sivil toplum örgütüdür. Genel Merkezi İstanbul’da olan TÜSİAD’ın Ankara ile Brüksel, Washington, Berlin, Londra, Paris’te uluslararası temsilcilikleri bulunmaktadır. TÜSİAD amaçlarını rekabetçi piyasa ekonomisi, sürdürülebilir kalkınma ve katılımcı demokrasi anlayışının benimsendiği bir toplumsal düzenin oluşmasına katkı sağlamak olarak açıklamaktadır. Ayrıca TÜSİAD, 1987’den bu yana Avrupa özel sektör temsilcisi olarak kabul edilen çatı yapı olan Avrupa İş Dünyası

Konfederasyonu'nun (BusinessEurope) üyesidir (<https://www.tusiad.org/tr/tusiad/hakkında>).

TÜSİAD benzeri dernekler de, 1980'de sonra oluşan ortamda AB üyeliğini olmazsa olmaz bir şart olarak politikalarına ve söylemlerinin merkezine almışlardır. Tüzüğü ve misyonu çerçevesinde Türkiye'nin AB yolundaki destekçilerinden olan TÜSAD, geçen zaman içinde Avrupalı muadil kuruluşlar, iş dünyası, medya kuruluşları ve birçok karar mercileri ile yakın ilişkiler içinde olmuş, Avrupa kamuoylarına Türkiye'nin tanıtımına katkıda bulunmak ve pozitif bir Türkiye algısı yaratmak için 2005 yılında Yurtdışı İletişim Komisyonunu kurmuş, Türkiye'nin Avrupa Birliği yönelimine destek olmayı hedeflemiştir. Ayrıca yapılan faaliyetlere destek olmak amacıyla TÜSİAD üyelerinin desteği ile Yurtdışı İletişim Fonunu kurmuştur (Altınbaşak, Yalçın: 2008).

TÜSİAD Yurtdışı İletişim Komisyonu, Türkiye'nin tanıtımı için çok önemli çalışmalar yürütmüştür. Bu kapsamda basınla ilişkiler, halkla ilişkiler, sponsorluklar, lobi ve farklı aktiviteler ile hedef kitleye, Türkiye'yi tanıtmak, AB kamuoyunun desteğini kazanmak ve bakış açılarını değiştirmek için yoğun çaba göstermiştir. TÜSİAD Yurtdışı İletişim Komisyonu önce medya yoluyla AB ülkelerinin kamuoylarını etkilemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla yurtdışında; medya ziyaretleri, basın toplantıları, Türkiye'de yabancı basın gezileri düzenlenmiş ve basın bültenleri hazırlanmıştır. Böylece, basında yoğun olarak gündem oluşturmıştır. Ayrıca TÜSİAD, Fransa, Almanya ve diğer AB ülkesi ülke medyalarında çeşitli konularda programlara katılmaları amacıyla, sözcülerine medya eğitimi vermiştir (Türk, 2008:50).

TÜSİAD'ın Avrupa'daki medya kurum ve kuruluş üyelerine yönelik bazı etkinlikler; Belçika, Fransa ve Almanya'dan Türkiye'ye yönelik tematik basın gezileri düzenlenmiştir. Almanya, Fransa ve Belçika'daki yabancı medya temsilcileri ile diyaloga geçilerek ülkemize basın gezileri düzenlenmiştir. Medya gezilerinin gayesi, AB ülkelerindeki belli başlı medya kuruluşları temsilcilerinin Türkiye'yi ziyaret etmelerini sağlayarak hem ülkemizi hem de insanımızı tanıtmaktır. Bu basın gezilerinde medya temsilcilerine Türkiye'nin önemli iş adamları, gazeteci ve akademisyenler ile buluşma imkanı sağlamıştır. Türkiye'nin politik, ekonomik,

sosyo-kültürel ve endüstriyel yapısı ile alakalı bilgiler verilmiştir. Bu gezilerden bazıları şunlardır:

*17-19 Ocak 2006 Fransa: Üyelik sürecinde AB'nin ağır topları olan Fransa, Almanya ve Brüksel gibi merkezlerdeki AB kamuoylarındaki olumsuz önyargıları yıkmak ve Türkiye'yi Avrupa'da doğru bir şekilde tanıtmak amacıyla katılım müzakerelerinin açılmasının birinci yıl dönümünde 3-5 Ekim 2006 tarihlerinde sırasıyla Brüksel, Paris ve Berlin'de Türkiye Haftası (Turkey@Europe_Week) düzenlemek (<https://www.haberler.com/tusiad-dan-avrupa-birligi-ne-katilim-surecinde-2-haberi/>)

*21-23 Mart 2006 Fransa: Türkiye'de İş ve Girişimcilik

*29-31 Mart 2006 Almanya: Türk Otomotiv Sektörü

*5-7 Nisan 2006 Almanya, Belçika, Fransa AB Katılım Müzakerelerinin Türkiye'ye Etkisi

*21 Nisan 2006 Fransa Türkiye'de İş ve Sanayi

*26-28 Nisan 2006 Fransa: Türkiye Ekonomisi ve Küreselleşme: İslam, Demokrasi ve Kimlik

*22-25 Haziran 2006 Fransa: Türkiye'nin Keşfi

*28-30 Haziran 2006 Fransa: Türkiye'nin Farklı Yüzleri

*19-21 Temmuz 2006 Avrupa AB Katılım Müzakerelerinin Türkiye'ye Etkisi

*27 Kasım- 1 Aralık 2006 Avusturya: Türkiye'nin Farklı Yüzleri

*5-6 Aralık 2006 Brüksel: Türkiye'nin Farklı Yüzleri

*13-15 Mart 2007 Almanya: Türkiye'de İş ve Sanayi

*21-22 Haziran 2007 Brüksel: Türkiye'de İş ve Sanayi

*11-13 Temmuz 2007 Almanya: Türkiye'de Bilişim Teknolojileri: Güncel ve Gelecekteki Fırsatlar (Altınbaşak ve Yalçın).

Ayrıca AB'ye uyum yolunda Destek Verilen bazı Tanıtım Projeler:

* Uluslararası Yaz Kampına Destek: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi tarafından 2007 yazında, AB üyesi ülkelerden 50 genç hukukçunun katılımıyla düzenlenen yaz kampı projesinin desteklenmesi için TÜSİAD hukuk büroları desteği sağlamıştır (<https://www.haberler.com/tusiad-dan-avrupa-birligi-ne-katilim-surecinde-2-haberi/>).

Avrupa’da Türkiye Haftası Etkinlikleri, Türkiye’yi daha çok ekonomik, kültürel, toplumsal yönünden tanımaları ve Türkiye’nin AB’ye önemli katkılarda bulunabileceğini göstermek amacıyla, Türkiye Haftası’na (Turkey@Europe_Week) Türkiye’den ve AB medyasından üst düzey katılım sağlanmıştır. TÜSİAD üyeleri ile ilgili ülkelerdeki önemli kuruluşların üst düzey yöneticileri de katılmışlardır. Konferans, basın toplantıları, sergi, konserler, basın bültenleri ve çeşitli basılı malzemelerle de desteklenen Türkiye Haftası etkinlikleri süresince Türkiye; Brüksel, Paris ve Berlin’de başarılı bir şekilde gündeme taşınmıştır. Brüksel’de TÜSİAD Yönetim Kurulu Başkanı Ömer Sabancı ve Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Abdüllatif Şener’in basın toplantısıyla başlayan Türkiye Haftası; Brüksel’deki etkinliklerine, Avrupa Politikaları Merkezi (European Policy Center) ile birlikte, “Avrupa’nın Küresel Güçlükleri ve Türkiye” başlıklı konferans ile devam etmiştir. Yine, Türkiye Haftası etkinlikleri kapsamında, Paris’te Yenilikçi Siyaset Vakfı (Fondationpour Innovation Politique) ile ortaklı olarak “Avrupa’nın Küresel Güçleri ve Türkiye” adlı bir konferans verilmiştir. Devlet Bakanı Kürşad Tüzmen ve TÜSİAD Yönetim Kurulu Başkanı Ömer Sabancı konferansta AB ile yol haritası hakkında sunumlar yapmışlardır. TÜSİAD Yurtdışı İletişim Komisyonu ve TÜSİAD üyeleri 2005-2007 tarihleri arasında süreçle ilgili konuları paylaşmak, Türkiye’deki gelişmeler ile ilgili bilgi vermek ve aradaki bağları güçlendirmek amacıyla Almanya ve Fransa ’da AB yetkilileri ile bazı toplantılar gerçekleştirmişlerdir.

2.3.5. Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı

TÜSEV, Türkiye’de ön planda olan vakıf ve derneklerinin bulunduğu 23 Sivil Toplum Kuruluşu tarafından 1993 yılında üçüncü sektörün mali ve yasal işlevsel altyapısını güçlendirmek amacıyla kurulmuştur. 2020 itibariyle vakfın, Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV)’nin de aralarında bulunduğu 100 civarında mütevellisi, TÜSEV bünyesi altında çalışmalar yürütmektedir. TÜSEV’in sorumluluk alanları ise, Sivil Toplum Kuruluşları için daha güçlü çalışma alanlarının oluşturulması, Sivil Toplum Kuruluşlarına etkin kaynak aktarımının yapılması, kamu sektörü, özel sektör ve sivil toplum arası işbirliğinin teşvik edilmesi, uluslararası toplumun Türkiye sivil toplumu ile işbirliği yapması, sivil topluma araştırma ve projeler hazırlanması, bu araştırma ve projelerin sivil toplum paydaşlarının

gelecekteki faaliyetlerinde yol gösterici olarak kullanılması şeklinde tanımlanabilir (<https://ttgv.org.tr/tr/uyelik/tusev-turkiye-ucuncu-sektor-vakfi>).

Avrupa Vakıflar Merkezi'nin (European Foundation Centre-EFC) 31 Mayıs-4 Haziran 2010 tarihleri arasında Belçika'nın Brüksel kentinde birincisini düzenlediği Avrupa Vakıf Haftası çerçevesinde önemli vakıflar bir araya gelerek "Türk Vakıfları Yeni Ufukların Hizmetinde Eski Bir Gelenek" başlığı altında bir dizi çalışma gerçekleştirmiştir. TÜSEV önderliğinde yapılan çalışmalara Vakıflar İdaresi, Aydın Doğan Vakfı, Vehbi Koç Vakfı ve Sabancı Vakfı gibi vakıflar mali destekte bulunmuşlardır. Etkinliklere Türkiye'den Hüsnü M. Özyeğin Vakfı, Metal Sanayicileri Sendikası Eğitim Vakfı (Mess), Lösemili Çocuklar Vakfı (LÖSEV) ve Türkiye İnsan Kaynakları Vakfı (TİKAV) yetkilileri de katılım sağlamışlardır (<https://www.tusev.org.tr/tr/haberler/e-bulten-ozel-sayi-1.-avrupa-vakif-aftasiturkvakiflarietkinlikajandasi#.X9Y6U1UzbIU>).

Etkinlikler AB'de vakıflarımızın etkinliğini arttırmayı, faaliyetlerini tanıtmayı ve AB'ye üyelik sürecinde Türkiye'deki vakıfların etkin rol almalarını pekiştirme çabasıdır. Etkinlikler çerçevesinde TÜSEV Yönetim Kurulu Başkanı Prof. Dr. Üstün Ergüder'in moderatörlüğünü yaptığı bir Panelde katılımcılar Türkiye'nin kalkınmasında vakıfların üstlendiği rollere, vakıf sektörünün geleceğiyle ilgili vizyonların, AB'ye üyelik sürecinde sivil toplumun öneminin altı çizilmiştir. Ülkemizde vakıfların Avrupa Birliği'ne uyum sağlama rolünün; kadınlar, gençler ve engellilerin dezavantajlarının giderilmesi, bu anlamda sosyolojik kalkınmanın hızlanması için vakıfların rolüne ve Avrupalı vakıflarla işbirliğinin geliştirilmesine olan ihtiyaca dikkat çekmiştir. Vakıf Haftası kapsamında Türk vakıfları heyeti yaptıkları ziyaretlerde; Avrupa Konseyi Genişleme Müdürlüğünden Fernando Criado Alonso, AB'nin genişlemeden sorumlu Komiseri Stefan Füle'ye ziyaretler yapılmıştır. Görüşmelerde AB yetkilileri ile Türk vakıfları arasında daha yoğun bilgi akışına ihtiyaç olduğu ifade edilmiştir. (<https://www.tusev.org.tr/tr/haberler/e-bulten-ozel-sayi-1.-avrupa-vakif-haftasi-turk-vakiflari-etkinlik-ajandasi#.X9Y6U1UzbIU>).

2.3.6. İnsan Hakları Derneği

Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecinde, uyum çalışmaları yapan STK'larından biri de İHD' dir. İHD, 17 Temmuz 1986 tarihinde, çeşitli yazar, gazeteci, doktor, hukukçu, mimar, mühendis ve akademisyenlerin yer aldığı farklı meslek gruplarına mensup 98 insan hakları savunucusu tarafından kurulmuş ve gönüllülüğe dayalı ve özgürlükleri savunan bir STK'dır (<https://www.ihd.org.tr/hakkimizda/>).

12 Eylül 1980'deki askeri darbenin ardından, STK'ların kapatılması, temel hak ve özgürlükleri kapsayan yasaların askıya alınması, toplum üzerinde bir baskının oluşması ve gözetim ve cezaevlerinde işkence-kötü muamelelerin artması nedeniyle meydana gelen sıkıntıların ortadan kaldırılması ve toplumda bu problemlerle alakalı farkındalık oluşması için harekete geçen örgütün kuruluş gayesi İnsan hakları ve özgürlükleri alanında çalışmalar yapmak şeklinde ifade edilmiş ve bu ifade Derneğin tüzüğünde de yer almıştır. Siyasi görüş ayrımı yapmayan bir felsefeye sahip olduğunu belirten dernek, temel insan haklarının savunuculuğu zemininde ölüm cezası, işkence, gibi olumsuzluklara karşı durmak gibi ilkeleri temel prensip edinmiştir. İHD, Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu'nun (FIDH) ve Avrupa-Akdeniz İnsan Hakları Ağı'nın (EMHRN) üyesidir. Uluslararası Af Örgütü, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi gibi kurum ve kuruluşlarla devamlı ilişki içinde olan örgüt, birçok kurum ve kuruluş ile ortak çalışmalar yapmakta, farklı alanlarda yayın ve etkinliklerle çalışmalarını sürdürürken AB'ye giriş için adaylık ve üyelik, öncelikle kişisel ve siyasal hak ve özgürlük bağlamında ve halkın ekonomik ve sosyal haklara ulaşmaları anlamında olumlu yönde tavır takınacağını belirtmektedir (<https://www.ihd.org.tr/hakkimizda/>).

AB'ye üyelik sürecinde İHD, kendisini AB taraftarı ya da karşıt pozisyonda görmemektedir. İHD, insan hakları savunucusu bir örgüt olarak ilgi alanı insan hakları ve özgürlüklerinin korunması yönünde 21 yasada değişiklik yapılmasını teklif ediyor. İHD Genel başkanı Hüsnü Öndül, Türkiye'yi ziyaret eden dönemin Avrupa Komisyonu'nun Genişlemeden Sorumlu Komiseri Günter Verheugen'e hazırlamış oldukları "Kopenhag Siyasi Kriterleri ve Türkiye-Mevzuat Taraması" adlı çalışmayı sunmuştur (<http://arsiv.ntv.com.tr/news/18029.asp>).

İHD'ye göre AB ülkelerinde halk-devlet arasındaki özgürlük alanı ile gelir dağılımındaki ilişkiler, Türkiye'dekinden farklıdır. Türkiye'deki durum,

Avrupa'dakinin tam tersine halkın aleyhinedir. Belirtilen durumda, Türkiye'de insan hakları ve demokratik standartlar açısından hızlandırılmış bir süreç yaşanmak isteniyorsa adaylık ilanı bu alanda kolaylaştırıcı çok önemli bir faktör olacaktır. İHD, Türkiye'nin AB adaylığı, Türkiye'de sürekli gündeme gelen darbe tehdidinin uzaklaştırılmasını ve sivil politik kesimin tayin edici rolünün sürekliliğinin sağlanmasına da zemin hazırlayacaktır. (<https://www.ihd.org.tr/avrupa-blve-tke/>).

Demokrasi başlığı altında; demokrasinin çoğulculuk, katılımcılık ve açıklık ilkeleri alt başlıkları açısından mevzuatın gözden geçirilmesini; hukukun üstünlüğü alanında da, özellikle yürütme organı ile ilişkileri anlamında, yargıç bağımsızlığı ve yargıç güvencelerini, askeri yargının gözden geçirilmesini; insan hakları açısından, yaşam hakkı, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkını, ifade özgürlüğünü, inanç özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğünü ve azınlık hakları konularında, bir statü olarak değil, insan hakları ve demokratik standartlar açısından anadilde eğitim, kültür, radyo ve televizyon hakları açısından taramaya tabi tutulmasını istemektedir. Kopenhag Kriterleri açısından 77 yasada değişikliğe gidilmesi gerektiğini isteyen İHD; insan hakları anlamında 17, demokrasi alanında 55, hukukun üstünlüğü alanında 33, azınlık hakları (çoğulculuk ilkesi esas alınarak) 21 yasada değişiklik yapılmasını teklif etmiştir (<https://www.ihd.org.tr/avrupa-blve-tke/>).

Kamuoyunun her kesiminde, AB konusunda takınılması gereken tutumlar tartışılırken İHD; 28 Ekim 1999 tarihli olağan genel kurulunda konuyu değerlendirirken aldığı kararı genel kurul sonuç bildirisi ile açıklamıştır. İHD genel kurul kararında bazı başlıklar şöyledir:

-İHD, insan hakları ve özgürlüklerini her koşulda koruma ve geliştirme perspektifine sahip oluşundan hareketle, Türkiye'de insan hakları ve özgürlükleriyle ilgili standartların yükseltilmesi konusunda AB'ye aday üye olarak ilan edilme koşuluna bağlanmadığını açıklamıştır.

- İHD, İnsan haklarının kazanılması, korunması, kullanılması ve geliştirilmesinde iç dinamiklerin tayin edici rolünün altını çizmektedir. Bununla birlikte İHD, Türkiye'nin genel yönelimlerini ilgi alanında tutar ve bu ilgi sonucu tespitlerde bulunmaktadır.

-İHD, ekonomik ve sosyal haklar alanında çalışanların örgütleri ile kişisel ve siyasal haklar alanında da diğer insan hakları örgütleri ile iletişim ve dayanışma içerisinde

olacak, hakların ve özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesi için artan bir yoğunlukta çalışmalar yürütecektir (<https://m.bianet.org/bianet/insan-haklari/11773> - insan-haklari-icin-once-ic-dinamikler).

2.3.7. Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu

İktidarın, toplu sözleşme ve grev hakkı vaadini yerine getirememesi sonrası siyasete karşı işçi sendikaları 1952’de birleşerek Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonunu kurdular. Türk-İş, Türkiye-AB ilişkilerine şüpheci bir yaklaşımla yaklaşan sürekli ulusalcı yapıya bürünen, hiçbir partiye yakın durmayan, Oya Baydar’ın; “Amerikan tipi” benzetmesi dediği sendikacılık anlayışına sahip bir STK’dır (Baydar, 1999: 218).

Türk-İş, AB üyeliğine kaygılı bir yaklaşım ortaya koymakla birlikte, Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne tam üye olmasını desteklediğini belirtmiştir. Türk-İş Eski Genel Başkanı Bayram Meral Türk-İş’in bu konudaki görüşünü şöyle beyan etmiştir:

“Avrupa Birliği’ne katılmak bizim de arzumuz ve isteğimizdir, fakat Avrupa’nın önümüze koyduğu ağır faturayı ödeyerek değil. Avrupa Birliği’ne girebilme umuduyla beklemenin doğru olmadığını, bu nedenle ülke sorunlarını çözebilmek için kendi öz kaynaklarımızın devreye sokulmasının daha doğru olacağını düşünüyoruz. Aslında Avrupalı, gümrük birliğine girmemizle isteklerinin büyük bir bölümünü zaten elde etmiştir” (Doğan, 2003:27).

Aslında Türk-İş, AB üyeliğine olumlu bakmakla birlikte AB’nin Türkiye’yi tam üye olarak kabul edeceğine çok fazla ihtimal vermemektedir. Türk-İş Genel Başkan Danışmanı Yıldırım Koç Avrupa Birliği’nin Türkiye politikalarına ilişkin duyduğu kuşkuyu da şöyle ifade etmiştir:

“Avrupa Birliği’nin Türkiye’den talepleri, Türkiye Cumhuriyeti’nin üniter devlet yapısının bütünlüğü ve bağımsızlığı ile bağdaşmayacak isteklerdir. Bu taleplerin yerine getirilmesi, Türkiye Cumhuriyeti’ni parçalayarak, ulusumuzu bölecek, yeni bir Yugoslavya yaratacaktır. Türkiye, sorunlarını Avrupa Birliği sayesinde çözmeyecektir. Türkiye, Avrupa Birliği’ne üyelikle güçlenmeyecektir. Türkiye sorunlarını Avrupa Birliği’ne rağmen çözecek ve güçlenecektir.” (Doğan, 2003:28).

Türkiye’nin AB’ye adaylık süreci ile uyum sağlaması gereken AB müktesebatında işçi hakları açısından yalnızca, kadın-erkek eşitliği, işçi sağlığı ve iş güvenliği ve danışma organı niteliğindeki işletme konseylerine ilişkin düzenlemeler açısından bir yenilim söz konusudur. Bu anlamda TÜRK-İŞ, yapısal olarak Avrupa Birliği’nin niyet tutumunu samimi bulmamakta ve kaygı ile izlemekte ve Türkiye’nin

AB üyesi olacağına inanmamaktadır. AB'nin işçilerin çalışma koşulları için olumlu etki etmeyeceğini iddia etmektedir (Karadağ, Usta 2011: 41).

2.3.8. Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu

Genel bir ifadeyle, sosyalist bir çizgiye sahip olan Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu, 13 Şubat 1967'de Türk-İş yönetiminin sınıf uzlaşmacısı politikasına karşı çıkan ve bundan dolayı da Türk-İş'ten dışlanan sendikalar tarafından kurulmuş bir örgüttür. 1967'den sonra işçilerin istedikleri sendikayı özgürce seçebilmeleri için yoğun çaba veren, güdümlü sendikacılığa karşı ilk ve önemli seçenek olarak kurulmuştur. DİSK, günümüzde 300 bin üye ve 22 alt sendikaya sahip bir örgüttür (<https://www.genel-is.org.tr/disk>, 2, 10971#.YBxkhhAzbIU).

Disk, Gümrük Birliği'nin tamamlanmasında olumlu rol üstlenmiştir. Dönemin Disk Genel Başkanı Rıdvan Budak, Gümrük Birliği'nin Avrupa Parlamentosunda onaylanması için Avusturya'nın Strazburg kentine giderek Avrupa Parlamentosu üyesi Sosyalist Parlamenterlerle görüşmüş, onları gümrük birliği lehinde oy kullanmaları için ikna çalışmaları yürütmüştür (Doğan, 2003:31). Disk, Brüksel Temsilciği aracılığıyla AB-Türkiye arasında, AB Ekonomik ve Sosyal Komitesi'nin Türkiye ayağını teşkil etmek üzere bir Ekonomik ve Sosyal İstişare Komitesi oluşturulması sürecinin Avrupa Birliği ayağında aktif rol oynamıştır. Disk AB'ye üyeliğin hem işçiler hem de Türkiye için son derece önemli olduğuna inanmaktadır. Disk, Türkiye'nin AB üyeliğinden yana tavır takınmış, Türkiye'nin gerekli yasal mevzuat değişikliklerini gerçekleştirmesi için çalışmalar yürütmüş, AB'nin Türkiye'nin adaylığına yönelik olumlu yönde bir karar almak için ikna çalışmaları yapmıştır (Doğan, 2003: 32).

2.3.9. Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu

Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu; 1976'da Ankara'da kurulmuş, 1980 darbesiyle faaliyetleri durdurulmuş ve 1981'de yeniden faaliyetlerine devam etmiştir. 1984 yılına kadar sendikal yasakların etkisiyle kısıtlı çalışmalar yapabilmıştır. Ancak 1984 itibarıyla bir büyüme dönemine giren Hak-İş, Uluslararası Hür İşçi Sendikaları

Konfederasyonu (ICFTU) ve Avrupa İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ETUC) üyesi bir sendikadır.

Hak-İş'in AB'ye bakışı pozitif yönde olup üyelik sürecinin bir an önce bitmesi yönündedir. Hak-İş, AB üyeliği sürecinde hem Türkiye hem de AB'nin sorumluluk yüklenmesi gerektiğini, müzakere sürecinin, gayesine uygun bir şekilde problemleri erteleyen değil çözüm üreten bir şekilde devam ettirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Hak-İş, Türkiye'nin üyelik sürecinin neredeyse AB ile eşit bir geçmişe sahip olduğunu ve AB'ye üyelik hedefinin gerçekleşmesi ile ilgili adımların ciddi bir şekilde atılması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Hak-İş, Türkiye'nin AB'ye tam üyelik ile katkı sağlayabilecek birçok ekonomik ve sosyal özelliğe ve potansiyele sahip olduğunu, zengin kültürü ile AB'ye katkılar yapacağını savunmaktadır. Hak-İş, Türkiye'nin AB üyelik sürecinin sahiplenilmesi gerektiğini vurgulayarak, özellikle AB'nin Türk vatandaşlarına AB vizesinin bir an önce sonuçlandırmasını talep etmektedir. AB'nin Türkiye'nin müzakere sürecini durdurmak, hedefinden şaşkırtmak için sürekli farklı nedenler arayışında olmasını kaygıyla izlediğini AB'nin inandırıcılığını kaybetmeyecek şekilde Türkiye politikasını oluşturmasını istemektedir. Hak-İş, Türkiye'nin başta sosyal alanda olmak üzere daha önemli eksiklikleri bulunduğu bilincinde olduklarını ve Türkiye'nin siyasî alandaki reformlarına paralel olarak sosyal reformlarına da ağırlık vermesini istemektedir. Hak-İş, Avrupa Birliği'nin rezerv koyduğu bütün başlıkların müzakereye açılmasını talep etmektedir. Hak-İş, tarafların fasılların üzerinde hiçbir ayırım yapılmadan müzakereye açılmasını talep etmektedir (<https://www.hakis.org.tr/uploads/files/13.ogkkararlari.pdf>).

2.3.10. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu

TİSK, Gönüllü teşkilatlanma esasına göre faaliyet gösteren ve Türkiye'nin AB'ye tam üyelik hedefi çerçevesinde önemli bir misyona sahip olan, üyesi olduğu Avrupa İş Dünyası Konfederasyonu (BUSINESSEUROPE) ve Türkiye-Avrupa Birliği Karma İstişare Komitesi sıfatıyla Türkiye'yi AB nezdinde savunmaktadır. (https://www.tisk.org.tr/tr/eyinlar/336_tisk_tanitici_brosur/pdf_336_tisk_tanitici_brosur.pdf).

Türkiye-AB Karma İstişare Komitesi üyeliği bulunan TİSK, şimdiye kadar vize prosedürlerinin daha kolaya hale gelmesi, kırsal ve tarımsal kalkınma, bölgesel

gelişme, kadın istihdamı, sendikal haklar, özgürlüklerin topluma entegre edilmesi, KOBİ'ler, ar-ge ve sosyal diyalog konularında çalışan ortaklaşa raporların hazırlanmasına önemli katkılar sunmuştur.

TİSK, Dış İlişkiler Komisyonu'nu kurarak AB üyeliğine yönelik lobi faaliyetlerinde bulunmayı amaçlamıştır. Bu anlamda TİSK, üyelik sürecini AB yetkililerini ziyaret etmek ve toplumun genel taleplerini AB tarafıyla paylaşmıştır. TİSK; İngiliz, Fransız ve Alman İşveren Teşkilatları ile sürekli iletişim halindedir. TİSK, Avrupa İşverenler Birliği'nin Antalya'da toplantı yapmasını sağlamıştır. Söz konusu toplantıda, AB üyeliği ile ilgili düşünceleri AB yetkilileri ile paylaşılmıştır. Türkiye'nin AB'ye tam üye olarak Avrupa ile yol alması yurt içi ve yurt dışı platformlarda müzakere etmek ve bu amaç için üyelerine düşen görevleri yerine getirmek, konfederasyonun amaçları olarak ifade edilmiştir (Karadağ, Usta 2011: 38).

TİSK, AB ile müzakerelerinin sağlıklı yürümesi için hükümet ile sivil toplum kuruluşlarının beraber hareket etmesinin gereğine inanan bir kuruluştur. TİSK'in dönemin yönetim kurulu başkanı Tuğrul Kutadgubilik, AB Müktesebatının, “Sosyal Politika ve İstihdam” başlığı bölümünde, Konfederasyonun direk ilgi alanına girdiğini dolayısıyla bu konuda TİSK'in gelişmiş bir uzmanlığı bulunduğunu ifade etmiştir (Karadağ, Usta.2011: 39).

TİSK, AB Müktesebatının sosyal politika ve istihdam alanıyla ilgili kısmını incelemek ve bu doğrultuda Türkiye'yi müzakere süreçlerine hazırlamak amacıyla AB Mevzuatını İnceleme Komisyonu'nu oluşturmuştur (Cicioğlu 2013. s:124) TİSK Avrupa Birliği Mevzuatını İnceleme Komisyonu, AB ve Türk Mevzuatını karşılaştırmak ve Mevzuatımızdaki eksikleri bulup uyum çalışmalarını yürüterek AB'ye giriş çabasına destek vermiştir (Karadağ ve Usta, 2011: 38).

TİSK AB Mevzuatını İnceleme Komisyonu tarafından 2006 yılında “Sosyal Politika ve İstihdam Başlıklı AB Müktesebatı ve Türkiye” adlı raporunda; AB istihdam stratejisi sosyal diyalog, sosyal koruma, iş sağlığı ve güvenliği, kadın erkek ayrımcılığıyla mücadele başlıkları alanında AB ile Türk mevzuatı karşılaştırılmıştır. TİSK, Avrupa Birliği yolunda bilgilendirme eğitimleri çerçevesinde, 2006 yılında “AB Yolunda Mali Dünyamız”, 2008 yılında “Avrupa Sosyal Ortaklarının Müşterek Analizi”, 2009 yılında, “AB Müktesebatı Uluslararası Semineri İş Sağlığı ve

Güvenliği ve Çevre” isimli çalışmaları yayınlayarak müzakerelere destek vermiştir (Karadağ ve Usta, 2011:39).

2.3.11. Atatürkçü Düşünce Derneği

ADD 19 Mayıs 1989’da kurulmuş bir STK’dır. İsviçre, Almanya, Fransa, Hollanda ve İngiltere gibi Avrupa'nın bazı ülkelerinde ofisler açmıştır. Dernek, diğer dernek, vakıf ve STK’dan farklı olarak Türkiye’nin AB Üyeliğine tamamen olumsuz bakmaktadır. ADD, hiçbir şart koşmaksızın sürece başından beri karşı çıkmaktadır. ADD, adından da anlaşılacağı üzere Kemalist bir yönetim yaklaşımı isteyen bir dernek olarak Batılılaşmayı AB ülkelerinin emperyalizmin uzantıları olarak değerlendirmektedir. ADD Genel başkan yardımcısı Sina Akşin: “Dernek olarak Türkiye’nin AB üyeliğine karşı olduklarını belirtmiştir. Türkiye’nin AB üyeliğinin Batı tarafından Türkleri kandırmak üzere tezgahlanmış bir oyun olduğunu, Batılı devletlerin Lozan Antlaşması’yla Türklerden alamadıklarını AB yoluyla almak istemektedir” diyerek AB’ olan bakışını belirtmiştir (Cicioğlu,2013: 209).

Genel başkan Şener Eruygur, AB’nin Hristiyanlık inancına sımsıkı bağlı olduğunu, bundan dolayı da Hristiyan kulübü olan AB'nin Hristiyan bir kimliğe sahip olmasının doğal olduğunu ifade eden Akşin, Müslüman olan Türkiye’yi almamalarını çok doğal karşıladıklarını ve kuruluş olarak bir Hristiyan kulübü benzetmesine katıldıklarını söylemiştir. ADD, AB'nin Türkiye’den istediği değişikliklerin bir kısmını kabul etmemekte ve bunu kamuoyuyla sık sık paylaşmaktadır. Örneğin 2006’da Türkiye’nin Kıbrıs’a yönelik diplomatik bazı girişimlerinden sonra AB ile ilişkilerin dondurulması gerektiğini savunmuştur. Yine Avrupa Komisyonu tarafından 2009’da açıklanan İlerleme Raporu’nda Atatürk’ü Koruma Kanunu’nun ifade özgürlüğünü kısıtlayan yasalar arasında saymasıyla, Dernek şiddetli bir şekilde rahatsızlığını dile getirmiştir. Eski Genel Başkanlardan Eruygur, Türkiye’nin AB ile ilişkilerinin Türkiye’ye daima olumsuz yansıdığını sürekli ifade etmiştir. AB bizden devamlı taviz bekleyerek, Türkiye’ye hoş olmayan yaklaşımla yaklaşması kabul edilmeme gerektiğini ifade eden Eruygur, AB politikalarında, ulusal çıkarlarımız açısından zararlı olduğunun farkına varılması gerektiğinin belirtmiştir. AB ile ilişkilerin dondurulmasını savunan Eruygur, yoksa ulusal değerlerimiz ve Cumhuriyet’in temel taşları için tehlike arz ettiğini ifade etmiştir. Derneğe göre AB’ye üye olduğumuzda Atatürk’ün bize bıraktığı

Cumhuriyet'in yapı taşları yerinden oynayacaktır. ADD, Ak Parti Hükümetinin AB politikalarını desteklemediğini belirtmiştir. AB ve hükümet pek çok konunun ortak payda da birleştiğini yani ikisinin aynı şeyleri istediğini söyleyen Sina Akşin, bunun ülkedeki Kemalistlerce kabul görülmediğini beyan etmiştir. ADD Türkiye'nin AB üyeliğine olumlu bakmayan bir dernek olarak, bu konuda faaliyetler yürütmektedir. Anlaşıldığı üzere ADD, AB giriş sürecine olumlu bir yaklaşım göstermeyerek AB üyeliğini istememektedir. Atatürkçülük ve laiklik gibi temaları kullanarak kitleleri harekete geçirmekte ve ülkedeki AB karşıtlığı konusunda öncülük yapmaktadır. ADD her zeminde AB üyeliğinden dolayı meydana gelecek olumsuzlukları gündeme taşıyarak Türkiye'nin AB'ye üye olmasına engel olarak süreci takip etmektedir (Cicioğlu,2013: 212).

2.3.12. Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı

TESEV, 6 Ekim 1994'te kurulmuş, Türk toplumunun karşı karşıya olduğu problemlere çözüm üretmek gayesiyle araştırmalar yapan bir düşünce vakfıdır. TESEV, kurulduğu günden bu yana Türkiye'nin AB üyeliğini destekleyen bir kuruluştur. Kuruluş, Türkiye'nin sorunları hakkında araştırmalar yaparak, çözüm önerileri getirerek Türkiye'nin çözüm bekleyen sorunlarının çözüme kavuşmasında sorumluluk üstlenmek ve halkın toplumun bilgi birikimini arttırmak için projeler geliştirmektedir. TESEV, Türkiye'nin AB'ye uyum sürecinde karşı karşıya kaldığı problemlerin aşılmasında ve Türkiye'nin bölgedeki rolünün belirginleşmesine katkı yapmak, aynı zamanda Türkiye'ye komşu ülkelerinde demokrasinin gelişmesini destekleme misyonuyla kurulmuştur. TESEV için AB üyeliği, diğer kuruluş amaçları içinde daha öndedir. (Cicioğlu, 2013: 212).

TESEV'in Türkiye'nin AB üyeliği hakkında en çok önemsendiği husus AB'ye üye olmaktan ziyade sürece devam edilmesi gereğidir. TESEV Genel Başkanı Can Paker konuyla ilgili beyanatında; Türkiye'nin siyasi, ekonomik sosyal ve kültürel alanlarda reformlara her zaman ihtiyaç duyduğunu ve AB'nin de bu reformları gerçekleştirmek için bir itici güç olduğunu belirtmiştir (Cicioğlu,2013: 199).

Türkiye'nin demokratikleşmesi için AB'nin önemli bir faktör olduğunu ifade eden Can Paker, Kopenhag Kriterleri'ni karşılamak için yapılan düzenlemelerin Türkiye adına demokratikleşme anlamına geldiğini söylemiştir. TESEV, daima

Türkiye'nin AB üyeliğini desteklediği halde ve bununla ilgili bildiriler yayınladığı halde, Aralık 2006'da yayınlamış olduğu raporda AB'nin art niyetine işaret etmiştir. Raporda; Vakfımız, Türkiye'nin AB üyeliğinin hem ülkemiz hem de dünya toplumlarının menfaatine olacağını fikrini savunmaktadır, fakat AB-Türkiye ilişkilerinde eşitlik ilkelerine uygun davranmadığından dolayı olaya kaygıyla baktıklarını dile getirmiştir. Raporda ayrıca, Angela Merkel'in müzakerelerin "açık uçlu" olması tartışması da anılırken aynı gün hazırlanan çerçeve belgelerinde Hırvatistan ile Türkiye'ye olan farkı yaklaşıma işaret edilmiştir. Buna göre Hırvatistan için "doğaları gereği müzakereler açık uçlu" denilirken Türkiye için "doğaları gereği" ifadesinin geçmeyişi eleştirilmiştir. Türkiye'nin Hırvatistan ile aynı zamanda görüşmelere başlamalarına rağmen Hırvatistan'ın referandum maddesinden etkilenmemesi raporda eleştirilen noktalardan biri olarak yer almaktadır. Türkiye'ye vize konusunda gösterilen zorluğuna değinilerek, İngiltere ve Almanya'nın pasaportlara "vizesi reddedildi" damgası vurması da hukuken eleştirilmiştir. TESEV Başkanı Parker, yaptığı açıklamada, AB'ye girmenin kurallarının belli olduğunu ve bunlar gerçekleştirildiği takdirde tam üyeliğin gerçekleşebileceğini belirtmiştir (Cicioğlu,2013: 199).

2.3.13. Bağımsız Türkiye Komisyonu

Akil Adamlar olarak bilinen Bağımsız Türkiye Komisyonu, 2004 ve 2009 yıllarında iki Türkiye raporu yayımlamıştır. Brüksel'de yayımlanan 1.ve 2. rapora göre Türkiye'nin üyelik müzakerelerinde Avrupa'da çok olumlu bir hava yakaladığıdır. Komisyon, hükümet yetkilileri ve kanaat önderlerinin görüşlerini almak amacıyla, son raporunu İstanbul'da açıklamıştır. Toplantıya Hollanda eski Dışişleri Bakanı ve AB Komisyonu üyesi Hans Van Den Broek, eski İtalya Dışişleri Bakanı Emma Bonino, Avusturya eski Dışişleri Müsteşarı Albert Rohan ve Roma Uluslararası İlişkiler Enstitüsü Direktörü Nathalie Tocci katılmıştır. Komisyon'un Raportörlüğünü yapan Nathalie Tocci, raporla ilgili açıklamalarında, Avrupa Birliği-Türkiye ilişkilerindeki kısır döngüye dikkat çekmiştir. 2010 yılından bu yana kendi sorunlarına yoğunlaşan AB'nin masasında genişleme konusunun son sıralarda yer aldığından söz etmiştir. Tocci, Türkiye'de asker-sivil ilişkilerinde AB

standartlarına yaklaşıldığını fikrini savunmuştur (https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=715&id=719).

BTK, 3. Türkiye raporunu da 7 Nisan 2014 Tarihinde İstanbul'da; Avrupa'da Türkiye: Değişimin Kaçınılmazlığı adıyla açıklayarak Türkiye'de demokratikleşme sürecinin yeniden harekete geçirilmesi ve Türkiye-AB arasında oluşan mesafenin ortadan kaldırılması için müzakerelerin üzerine daha canlı gidilmesinin şart olduğuna işaret eden BTK'nın raporunda, AB de eleştiriliyor. Kendi sorunlarına yoğunlaşmış olan AB'nin, Türkiye'nin katılım sürecini unuttuğunu ve bunun Türkiye-AB arasında güvensizliğe neden olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Komisyon'un 3. Türkiye raporunu baz alarak AB-Türkiye ilişkilerinde mevcut şartlarda ilerleme sağlanması için atılması gereken adımları analiz etmektedir (https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=715&id=719).

2.3.14. Türkiye-Avrupa Birliği Sivil Toplum Diyalogu

2014-2020 arası dönemde uygulanan AB Programlarından biri olan Sivil Koruma Mekanizmasına Türkiye'nin katılımına ilişkin anlaşma 2015 tarihinde Avrupa Komisyonu'nun İnsani Yardım ve Kriz Yönetiminden Sorumlu Üyesi Christos Stylianides ve Türkiye Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanı Dr. Fuat Oktay tarafından imzalanmıştır. Stylianides, her türlü afetlere karşı tedbirli olunması için aktif şekilde müdahale edilmesine yönelik ortak amaç etrafında, Türkiye'nin değerli bir ortak olacağını söylemiştir. Türkiye afet önleme ve hazırlık projelerinde olacak ve böylece acil durumlarda AB sivil koruma makamlarıyla bağlantı sağlayabilecektir. AB Sivil Koruma Mekanizması 32 Avrupa ülkesi ile afete müdahale, hazırlıklı olma ve afetin önlenmesi alanlarında ortaklık imkân sağlıyor. Katılımcı ülkeler, Komisyon'un desteğiyle, afete maruz kalan ülkelerin kullanabileceği şekilde kaynaklarını ortak bir havuzda toplayacaktır (<https://www.ab.gov.tr/49956.html>).

Sivil Toplum Diyalogu, Türkiye'nin AB'de tanınması için faydalı olurken, Türk toplumunun da AB'nin stratejilerini daha iyi anlamalarına imkan sunmaktadır. Bu anlamda iş dünyası, meslek kuruluşları, yerel yönetimler, akademik çevreler, STK'lar, gençler, medya, kültürel faaliyetler Sivil Toplum Diyalogunun hedef kitlesini oluşturmaktadır. Türkiye ve AB arasındaki Sivil Toplum Diyalogunun

Geliştirilmesi Projesi'nin devamı durumundaki Türkiye ve AB Sivil Toplum Diyalogu II Projesi, Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı-IPA çerçevesinde 2007 yılı programına dahil edilmiştir. Bu projenin ana amacı AB'nin içerisinde Türkiye'nin daha fazla tanınması sağlayabilmektir. (<https://www.ab.gov.tr/45649.html>).

Türkiye ve AB arasında üyelik çalışmaları devam ederken, STK'lar tarafından süreci tamamlayıcı diyaloglar kurulmaktadır. Bu diyaloglar, Türkiye ve Avrupa Birliği üye ülkelerini birlikte çalışmak ve birbirlerinin deneyimlerinden faydalanmak üzere bir araya getiriyor. Meydana getirilen bu ortaklıkla bireyler ve kültürler birbirlerini yakından tanıma fırsatı buluyor. Çok farklı kültürler birbirleriyle tanışıp yakınlaşıyor dolayısıyla daha güçlü ve daha zengin bir birliktelik meydana getiriliyor. (http://siviltoplumdiyalogu.org/wpcontent/uploads/csd_files/csd_03_tr.pdf).

Türkiye- AB Sivil Toplum Diyalogunun Geliştirilmesi Projesi; çerçevesinde engelliler, yaşlılar, mülteciler gibi toplumda dezavantajlı gruplarla cinsiyet eşitliği, eğitim, sağlık, tarım, gıda ve çevre gibi alanlara yönelik sosyal konularda çalışmalar yapan AB'ye üye ülkeler ile AB'ye aday ülkelerin STK'lara ortaklaşa yürütecekleri 40 diyalog projesine 7 milyon Euro fon sağlanmıştır. Proje dahilinde Türkiye'den, 32, AB üyesi ülkelerden 7 aday ve Bosna Hersek'ten hibe programı kapsamındaki projelerde koordinatör veya eş faydalanıcı şeklinde STK'lar katılmıştır (<https://www.ab.gov.tr/p.php?e=19>).

AB Bakanlığı, Türkiye'nin AB İletişim Stratejisi'ne ilişkin olarak STK'ların değerlendirmelerini almak için, 26 Kasım 2014'de İstanbul'da Sivil Toplumla Diyalog Toplantısı düzenlemiş, bu toplantıya 400 civarında Sivil Toplum Kuruluşundan 2.500'ü aşkın temsilci katılmıştır. AB Bakanı ve Baş Müzakereci Büyükelçi Volkan Bozkır katılımcılarla, Yeni görüş zenginliğinin ve desteğinin alınmasının doğru kararlara ulaşılması için önemli bir etken olduğunu ifade etmiştir. AB ile üyelik müzakerelerinin Türkiye için çok önemli bir süreç olduğunu söyleyen Bakan, demokrasinin olmazsa olmazı olan STK'lar ile beraber amaç birliği yaptıkça, AB üyeliği için daha sağlam yol alacaklarını, bunu da AB fonlarından faydalanarak yapacaklarını söylemiştir. Bozkır, bu amaç için öncelikle 11 milyon Euro'luk bir kaynağın söz konusu olduğunu, 2020'ye kadar 20 milyon Euro'ya yakın bir kaynak kullanılabileceğini söylemiştir. Bozkır, 2020 tarihine kadar kullanılacak 800

milyon Euro bütçeyle 500 bin kişinin yurt dışına gidebileceğini söylemiştir (https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=715&id=726).

AB Bakanlığı ve İKV öncülüğünde STK'ların önemine farkındalık oluşturmak ve sivil toplum kuruluşlarının etkililiğini artırmak için yapılan sivil toplum diyalogu toplantılarının biri de Mart 2015'te Adana'da gerçekleştirilmiştir. Toplantıya STK temsilcileriyle beraber yerel yönetimlerden, üniversitelerden ve iş dünyasından temsilciler katılmıştır. Toplantıda, yaklaşık 1800 Sivil Toplum Kuruluşu temsilcisiyle, AB üyelik sürecine dair son gelişmeler masaya yatırılmıştır. AB Bakanı Volkan Bozkır, AB'ye katılım sürecinin kurumsal ve yasal anlamda AB standartlarını yakalama süreci olduğunu söylemiştir. Dönüşüm sürecinin istenilen seviyede oluşabilmesi için güçlü bir sivil topluma büyük bir iş düştüğünü belirtmiştir. Bakan Bozkır, Adana'da Avrupa Birliği kaynaklarıyla 2002-2014 yılları arasında Avrupa Birliği'nden 822 projeye 65 milyon Euro kaynak kullanıldığını ifade etmiş, bu anlamda AB üyelik sürecinde, Adana'nın büyük önem taşıdığına işaret etmiştir (https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=700&id=793).

Yine, 28 Nisan 2015 tarihinde Antalya'da gerçekleştirilen toplantıda, iş dünyasından çeşitli kuruluşlar, bazı yerel yönetimler, üniversitelerden yaklaşık 1500 temsilcinin ve STK'ların katılımıyla, "Avrupa Birliği'ne Üyelik Süreci ve Türkiye'nin Yeni AB Stratejisi konulu sivil toplumla diyalog toplantısı", Baş müzakereci Volkan Bozkır Yeni AB İletişim Stratejisi ve Türkiye-AB müzakere sürecine dair katılımcılar ile görüşmeler yapmıştır. Yeni AB İletişim Stratejisi çerçevesinde yürütülecek projelerin finansmanı ile ilgili Erasmus+ Programı ve Türkiye-AB Mali İşbirliği Programı kapsamında STK'lara verilen destekler hakkında bilgi alışverişinde bulunulmuştur. İktisadi toplumun gücünün, Türkiye'de AB üyeliğine destek konusundaki görüşlerin incelenmesi için bir araştırma şirketine çalışma yaptırılmış ve araştırma sonuçları kamuoyuyla paylaşılmıştır. Çalışma, Türkiye genelinde 4-5 Nisan 2015'te, 18 ilde, 18 yaş ve üstü seçmen nüfusunu temsil eden, yüzde 45,6'sı kadın olan 2.489 katılımcıyla, hanede kantitatif araştırma ve yüz yüze görüşme methodology gerçekleştirilen araştırmasının sonuçları şöyledir: Katılımcılardan her 5 kişiden 4'ü AB'yi daha önce duyduğunu, yüzde 85'i AB hakkında biraz bilgi sahibi olduğunu yada hiç bilgi sahibi olmadığını

belirtmiştir. Araştırma sonuçlarına göre Türk halkında AB konusunda genel bilgi eksikliğinin olduğunu görülmektedir. AB hakkında bilgi düzeyinin sosyolojik dağılımına bakıldığında, genç nüfusun AB hakkında daha fazla bilgi sahibi olduğu görülmekle beraber yaş ilerledikçe AB hakkındaki bilgi seviyesi düşmektedir. Araştırmanın bir diğer sonucu da; AB hakkında yaygın bilgi kaynaklarının medya araçları (televizyon, gazete, radyo ve internet) olduğunu görülmektedir. Bu da, AB hakkındaki yararlanılan kaynakların yüzde 80 civarında bir rakama tekabül etmektedir (https://www.ikv.org.tr/icerik_print.asp?id=890).

Bilgi kaynaklarına ilişkin diğer bir ilginç sonuç da, Türkiye-AB kurumlarının AB konusunda bilgi kaynağı kullanımının zayıf kaldığıdır. Araştırma sonuçlarına göre, halk AB üyeliğine yüzde 61,8 destek verirken, Türkiye'nin AB üyesi olacağına inananların oranı yüzde 30 dolayındadır. Araştırma katılımcıların yüzde 77'si beş yıl içerisinde Türkiye'nin Avrupa Birliği üyesi olmasını beklemiyor. Ancak gençler Avrupa Birliği üyeliği konusunda daha iyimser görünmektedirler. Örneğin 45 yaş altı nüfusun Avrupa Birliği üyeliğimizin gerçekleşeceğine olan inancı daha fazla olduğu görülmektedir. Katılımcıların yarısı, Türkiye'nin AB üyeliğini refah ve ekonomik gelişmişlik düzeyinin artması ile serbest dolaşım imkânlarına erişim sağlanacağından AB'ye girmeye destek vermektedir. Katılımcıların AB üyeliğini desteklememe sebepleri arasında ise AB'nin Türkiye'ye uyguladığı çifte standart görülmektedir. Bununla beraber, katılımcıların yüzde 25'i AB üyeliğinin kimliğimizi ve kültürümüzü yozlaştıracağı kaygısını taşımaktadır. Katılımcılar ekonomik açıdan AB'yi yararlı bularak, yüzde 65 oranında Türkiye'nin AB üyeliğinin ekonomi açısından yararlı olacağını düşünmektedir (<https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ustid=700&id=793>).

Sivil toplumu geliştirme programı çerçevesinde Türkiye-AB sivil toplum diyalogunun geliştirilmesi amacıyla, AB Bakanlığı tarafından geliştirilen AB ve Türkiye Arasında Sivil Toplum Diyalogu IV Programı kapsamında İstanbul Bilgilendirme Günü, 6 Mayıs 2015'te gerçekleştirilmiştir. 9 müktesebat başlığında açık olan hibe çağrılarıyla ilgili düzenlenen bilgilendirme toplantısına 300 civarında STK katılmış, çalıştayda, AB-Türkiye Arasında Sivil Toplum Diyalogu IV Programı kapsamında proje hazırlanırken uyulması gerekenler hakkında temsilcilere detaylı bilgi verilmiştir. Toplantıda konuşan AB Bakanı ve Baş müzakereci Volkan Bozkır, güçlü, aktif ve daha katılımcı bir sivil toplumun, Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecine

katkısının büyük olacağını savunmuştur. (https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=700&id=890).

SONUÇ

Westphalia Antlaşması ile Avrupa'da savaşı devletlerin sınırları belirlendikten sonra, Avrupa tarihinde egemen devlet esasına dayalı kıtasal diplomatik birlik kurarak, başarılı bir girişim ile benzersiz uluslarüstü bir siyasal yapı haline gelmesi, Kömür ve Çelik ürünleri alanında başlayan başarılı birliktelik hareketi II. Dünya Savaşından sonra yerini ekonominin bütün kalemlerini kapsayan birleşme çabalarına bırakmıştır. Daha sonra Avrupa Ekonomik Topluluğu'na dönüşen birlik, üyelerin refah seviyesinin yükseltilmesi için ortak pazarın oluşturulması ve Birlik ülkelerinin ekonomik politikalarının uyumlu hale gelmesinin sağlanarak sürekli bir genişleme politikası izlemiştir.

Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu kuran Roma Antlaşmasının kararlar gereği 1959'da gümrük indirimleri uygulanmaya başlanmıştır. 1968'de Gümrük Birliği kurulmuştur. 1992'de imzalanan ve resmi adı Avrupa Birliği Antlaşması olan Maastricht Antlaşmasıyla; AB'nin ekonomik, siyasal ve sosyal alanda birlik sağlanması amaçlanmıştır. 2005'den bu yana katılım müzakereleri şeklinde yürütülen Türkiye-AB ilişkileri de aynı şekilde son derece gerilimli ve belirsizlikler içeren bir süreçten geçmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun uygulamış olduğu politikalardan dolayı Cumhuriyetin kurulmasından başlayarak 1990'lara kadar merkezîyetçi politikaların etkisi ile zayıf çalışmalar yürütebilen Sivil Toplum Kuruluşları, sivil toplum alanında tam anlamıyla varlık gösterememiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nda tarikatlar, vakıflar, loncalar benzeri sivil toplum unsurları yönetim ile toplum arasındaki arabulucu rolü üstlenmekten çok, toplum içinde devletin temsilcisi görevi üstlenmiş, dolayısıyla sivil toplum görevi tanımına uygun işlev görmemişlerdir. Mevcut STK'lar, Tek Parti Döneminde tasfiye edilmiştir. STK'lar üzerindeki devlet baskısı 1961 Anayasası ile yumuşamıştır. STK'ların kendilerini ifade edebilmelerini engelleyen yasaklar hafifletilmiş ve STK'lara bazı imtiyazlar verilmiştir. Fakat bu yumuşama ortamı 1980 askeri darbesi ile STK'ların elinden geri alınmıştır.

1999 tarihinde Helsinki Zirvesi ile aday ülke statüsüne geçen Türkiye'nin sivil toplumun tam adaylık sürecindeki rolünün gereği açık bir şekilde kendini göstermeye başlamıştır. Askeri darbelerden sonra AB'ye adaylık statüsü kazanan Türkiye'de Kopenhag kriterlerinden ilk olarak siyasi kriterlerin uyumlu hale getirilmesi önemi vurgulanmış ve sivil toplumunda farklı kesimleri arasında demokrasi tartışmaları yaşanmaya başlamıştır.

AB, Türkiye'deki reform sürecini destekleyip aynı zamanda denetlerken, STK'lar sürece dâhil olmuştur. TÜSİAD, MÜSİAD, İKV, TOBB, TÜSEV, İHD, TEV, TÜRK-İŞ, TİSK, DİSK, ADD, TESEV benzeri kuruluşlar AB'deki muadilleri ile işbirliği halinde programlar, konferanslar düzenlemiş ve ortaklıklar kurmuşlardır. AB'de STK'lar hükümet dışı yapılar olarak anılırken, Türkiye'deki devlet geleneğinden dolayı "hükümet dışı" terimi yerine sivil toplum kuruluşu ya da sivil toplum örgütü terimleri tercih edilmektedir. STK'lar AB ülkelerindeki muadil örgütler ile girdikleri ilişkiler sayesinde Türkiye'nin tezlerini AB tarafına daha kolay anlatılabilmenin yöntemlerini aramışlardır. Dolayısıyla, hükümetler ve AB Bakanlığı bürokrasisiyle tek boyutlu olarak yürütülen ilişki daha çoğulcu bir karakter kazanma eğilimine girmiştir. AB'ye tam üyelik perspektifinin Türk-AB medyasında aktif bir şekilde yer almasında STK'ların şimdiye kadarki gayretli çalışmaları etkili olmuştur. Türkiye'nin AB'ye tam üyelik sürecinde yapmış olduğu reformların ulusal ve uluslararası topluma anlatılmasında STK'lar önemli roller üstlenmektedirler. Fakat Türkiye'deki birçok STK maddi, insan kaynakları, bilgi ve iletişim imkânlarına ulaşamama, kurumsallaşamama benzeri sorunları aşamamıştır. Türkiye'deki iş sektörü temsilcilerinin, derneklerin ve vakıflarının ağırlıklı olarak AB üyeliğine destek oldukları görülmekte ve bu örgütlerin üyelik sürecinde aktif bir şekilde çalışmalar yaptığı açık bir şekilde görülmektedir. STK'lar aynı zamanda alanında uzman kişilerce yurt dışında lobi çalışmaları gerçekleştirmektedirler. 1995 tarihinde oluşturulmuş olan AB-Türkiye Karma İstişare Komitesi'nin temsilcileri de müzakere sürecinde sivil toplum alanında çok önemli roller üstlenmiştir.

Türk STK'ları devlet baskısı altında olmadan kendi yapılanmaları ve faaliyetleri hakkında kararlarını kendileri verebilmeli ve böylece devlet politikalarını etkileyebilmelidir. STK'ların en önemli misyonu, ulusal alanda

Türk toplumunun her alanındaki problemlerini tespit ederek, bu problemlerine çözüm arayışı için çaba harcamak, her kesimden insanlara saygı çerçevesinde Türkiye'nin demokratikleşmesine katkıda sunmak aynı zamanda uluslararası arenada, AB gibi uluslararası ve uluslar üstü yapılarla ilişkilerin güçlendirilmesine katkıda bulunmaktadır.

Türkiye'nin AB üyelik süreci işleyiş bakımından devlet eliyle devam etse de AB'ye uyum sürecinde, STK'lar sürecin en önemli aktörlerdir. Çünkü STK'ların olmadığı ya da zayıf olduğu bir zeminde ya da yapıda demokrasiden söz edemeyiz. Üyelik süreci mutlaka STK'lar ile beraber yürütülmelidir. Türkiye'nin AB ile ilişkilerinin geliştirilmesi ve üyelik süreci, özellikle 1999'da aday ülke statüsünün elde etmesi sonrasındaki müzakereler sürecinde açık bir şekilde görüldüğü gibi, Türkiye'nin üye olma çabaları sadece devlet eliyle yürümeyeceği gerçeğidir. Üyelik sürecin mutlaka STK'lar ile birlikte yürütülmesi gerekmektedir. Bundan dolayı hem Türkiye'nin AB ile üyelik müzakerelerinde hem de daha müreffeh bir Türk toplumu için STK'ların ekonomik, hukuki, yasal mevzuat anlamında geliştirilip müzakere sürecine dâhil edilmesi, AB'ye üyelik yolunda çok daha sağlam adımlarla daha hızlı yol kat etmenin mümkün olacağı anlaşılmaktadır. Başka bir ifadeyle, Türkiye'nin AB ile müzakereleri sadece devlet eliyle yürütmesi üyelik hedefine ulaşması çok uzun senelere mal olabilir.

AB'ye üyelik sürecinde, her ne kadar istenilen düzeyde olmasa da STK'ların çabaları oldukça önemlidir. Unutulmamalıdır ki AB'e entegrasyon STK'lar olmadan pek mümkün değildir. AB Komisyonu ve Konseyi, Türkiye'den, üyeliğin gerçekleşebilmesi için, ekonomik, sosyal ve siyasal gibi birçok alanda, gerçekçi ve büyük bir yapısal dönüşümü gerçekleştirmesini istemektedir. Türkiye'nin egemen devlet yapısı ve sosyolojik durumu bu dönüşümü rasyonel bir zorunluluk haline getirmektedir. Sonrasında yapılacak değişikliklerle dönüşümün rasyonel ve kendiliğinden bir süreç olarak gerçekleştirebilmesi oldukça zordur. Türkiye'deki STK'ların sivil toplum alanında ayrı ayrı faaliyetlerde bulunmalarının yanı sıra AB'ye üyelik sürecinde birlikte de hareket ettikleri de görülmektedir.

Türkiye'nin AB'ye üye olma çabaları sadece devlet eliyle yürümeyeceği gerçeğinden yola çıkarak üyelik sürecin mutlaka STK'lar ile birlikte yürütülmesi gerekmektedir. Açık bir şekilde görülüyor ki Türkiye'nin Avrupa Birliği ile

yürüttüğü ilişkilerinde en büyük eksikliklerden biri, birçok nedenden dolayı STK'ların bu süreçte yeterli yasal altyapıya sahip olmamalarından dolayı istenilen düzeyde katkıyı sunamamışlardır. Bundan dolayı hem Türkiye'nin AB ile üyelik müzakerelerinde hem de daha müreffeh bir Türk toplumu için STK'ların ekonomik, hukuki, yasal mevzuat anlamında geliştirilip müzakere sürecine dâhil edilmesi çok daha sağlam adımlarla daha hızlı yol kat etmenin mümkün olacağı anlaşılmaktadır. Başka bir ifadeyle, Türkiye'nin AB ile şimdiye kadar olduğu gibi müzakereleri sadece bürokrasi kanalıyla yürütmesi üyelik hedefine ulaşması pek mümkün görünmemektedir.

KAYNAKÇA

- AKÇAY, E. Y. (5 Temmuz 2016). **Türkiye-AB İlişkileri ve “İmtiyazlı Ortaklık” Meselesi**. Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi Yıl:3 Sayı: 5.
- AKSOY, G. P. (2017). **Türkiye’nin Avrupa Birliğine Giriş Sürecinin Türk Basınındaki Sunumu**. İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (İNİF-E Dergisi).
- AKYOL, T. (2019). **AB önemli mi?**. Hürriyet. <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/taha-akyol/ab-onemli-mi-40121485>.
- AKYÜZ, A. (2009). **AB, Bütünleşme ve STK'lar**. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 245 STK Çalışmaları Eğitim Kitapları-9.
- ALTINBAŞAK, İ. ,YALÇIN, Elem. (Mart 2008). **Avrupa Birliği Üyelik Yolunda Türkiye’nin Tanıtımı**. Tüsiad Örneği Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği, (Yayın No. TÜSİAD-T/2008-03:454)
- ANADOL, A. (2000). **Avrupa Birliği Devletler ve STK'lar**. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- BAYRDAR, Oya., GÜLAY D. (1999). **75 Yılda Çarkları Döndürenler**. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- CANPOLAT, İ. S. (2002). **Avrupa Birliği: Uluslarüstü Bir Sistemin Tarihsel, Teorik, Kurumsal ve Jeopolitik Analizi ve Genişleme Sürecinde Türkiye ile İlişkiler**. İstanbul: Alfa Yayınları.
- CİCİOĞLU, F. (2013). **Sivil Toplum-Dış Politika İlişkisi Çerçevesinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Türkiye’nin Avrupa Birliği Politikasına Yaklaşımı**. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.

- COŞKUN, E. (2001). **Bütünleşme Sürecinde Avrupa Birliği ve Türkiye.** İstanbul: Cem Yayınevi.
- ÇİFTÇİ, C. (2012). **Sivil Toplum: Kökenler, Örgütlenme ve Çalışma Yaklaşımları Kadın ve Kadın Girişimcileri Güçlendirme Projesi.** file:///C:/Users/Tefik-User/Downloads/Sivil_Toplum_Kokenler_Orgutlenme_ve_Cali.pdf
- DİLBAZ ALACAHAN, N. (2017). **Avrupa Birliği Ortak Dış Ticaret Politikası'nın Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri.** Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İİBF İktisat Bölümü Araştırma Makalesi.
- DOĞAN, E. (2003). **Sendikalar Ve Türkiye'nin Avrupa Birliği Siyaseti.** Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi (6).
- GÖRAL, E., DARTAN, M. E. S. YURTKORU. (2021) **Marmara Üniversitesi Öğretim Elemanlarının Türkiye-AB İlişkilerine Yönelik Algıları Üzerine Bir Araştırma.** Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi, Cilt 29, Sayı: 1
- ERMAĞAN, İ. (Aralık 2012). **Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri: Ekonomik Bir Aktör Olarak MÜSİAD'ın Avrupa Birliği Davranışı.** Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Cilt 14 Sayı 2.
- GÖZÜBÜYÜK, M. (2002). **Türkiye'de Demokrasi ve Hoşgörü Kültür ve Eğitiminin Yaygınlaştırmasında Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü.** Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü.
- GÜNDÜZ, A. Y. (Mayıs 2004). **Küresel Dünyada Sivil Toplum Kuruluşlarının Ekonomik Kalkınmadaki Rollerini Üzerine Bir Değerlendirme.** İnönü Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü Dicle Üniversitesi Ergani MYO.

HALİFEOĞLU, M. (2010). **Gramsci Sivil Toplum Devlet İkiliği Ve Kurumsal Kökenler.**
Hacettepe Üniversitesi İİBF Mülkiyet Dergisi.

KABAALIOĞLU H. (1999). **Avrupa Birliği ve Kıbrıs Sorunu.** İstanbul:
Yeditepe Yayınları.

KARADAĞ, A., USTA, S. (2011). **Avrupa Birliği'ne Üyelik Sürecinde Türkiye'de
Demokratikleşme, Sivil Toplum Ve Sendikalar,** Süleyman Demirel
Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Y.2011, C.16, S.3.

KARAKUŞ, O. (2006). **Avrupa Birliği Uyum Sürecinde Türkiye'deki Sivil Toplum
Kuruluşları.** T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu
Yönetimi Anabilim Dalı.

KAYGISIZ, Ü. (2012). **Avrupa Birliği'nde Son Dönem Demokratikleşme Çabaları:
Lizbon Antlaşması'nın Demokratikleşmeye Katkısı,** Süleyman Demirel
Üniversitesi Vizyoner Dergisi Y.2012, C.3, S.6. s.93-108.

KESKİN, M. H. (2010). **Doğru Sanılan Yanlışlarla Avrupa Birliği.** Ankara: Nobel
Akademik Yayıncılık.

KIRAÇ, S., BUKET, İ. (2010). **Avrupa Birliği Oluşum Süreci Ve Ortak Politikalar.**
Milli Eğitim Dergisi sayı 188.

ÖZDEMİR, Y., KOÇ AYTEKİN, G. (2016). **Avrupa Birliği Gümrük Birliği'nin Türkiye
Ekonomisine Etkileri.** İstanbul Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Yıl:5 Sayı:9.

ÖZER, M. A. (2009). **Avrupa Birliğine Tam Üyelüğün Eşiğinde Türkiye.** Gazi
Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi Bölümü.

ÖZER, M. (2008). **Günümüz İtibariyle Sivil Toplum Kuruluşlarının İktisadi Ve Sosyal Fonksiyonları**. Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F.

ÖZKILIÇ, R., Haspolatlı, E. (2008). **Türkiye'nin Avrupa Birliği Eğitim Programlarına Katılım Süreci**. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi XXI, (1) S.S 151-157.

SAĞLAM, H. (2019). **Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerine Dair Kamuoyunun Tutumu ile Medyanın Genel Yayın Politikası Arasındaki İlişki: 2008'den 2017'ye Bir Karşılaştırma**. Erciyes İletişim Dergisi e-ISSN: 2667-5811 | ISSN: 1308-3198

SOUTOU, G. H. (Şubat 2014). **Avrupa Birliği Tarihi 1815'den Günümüze**. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.

TALAS, M. (2011). **Sivil Toplum Kuruluşları ve Perspektifi**. Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi. TÜBAR-XXIX.

TOSUN, E. (Mayıs 2014). **Avrupa Birliği ve Türkiye İlişkileri**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

TURNER, B. S. (2003). Oryantalizm. **Postmodernizm ve Globalizm**, (Çev. İbrahim Kapaklıkaya). İstanbul: Anka Yayınları.

TUTAR, F., TUTAR, E. ERKAN, Ç. (2012). **Avrupa Birliği-Türkiye İlişkilerinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü**. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi ISSN: 1308–9196 Yıl: 5 Sayı: 10.

ÜLGER, İ. K. (2003). **Avrupa Birliği El Kitabı**. Ankara: Seçkin Kitabevi.

YATKIN, A. (2008). **Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları: Güçlü Sivil Toplum Kuruluşları, Avrupa Birliği Üyesi Türkiye**. Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi.

YARALI KAYA, A. (2019). **Avrupa'nın Mülteci Politikalarına Oryantalist Yaklaşımı: Suriye Krizi Sonrası Avrupa ve Türkiye İlişkileri**. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi Cilt 74 357-380.

YILDIRIM, İ. (2004). **Demokrasi, Sivil Toplum Kuruluşları ve Yönetişim**, Ankara: Seçkin Yayınevi.

ÖZLER, Z. (2009). **İktisadi Kalkınma Vakfı Değerlendirme Notu**.

UŞAR, G. (2010). **Maastricht Antlaşması'ndan Günümüze Avrupa Birliği Politik Kimliği**. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Anabilim Dalı.

İnternet Kaynakları

<https://www.ab.gov.tr/p.php?e=41002>

<https://www.ihd.org.tr/hakkimizda/>

https://www.ab.gov.tr/avrupa-birliginin-tarihcesi_105.html

<https://www.ab.gov.tr/siteimages/birimler/kpb/kronoloji-trkce-ocak2020.pdf>

<https://www.ab.gov.tr/siteimages/birimler/kpb/kronoloji-trkce-ocak2020.pdf>

https://www.ab.gov.tr/turkiye-ab-iliskilerinin-tarihcesi_111.html).

https://tr.wikipedia.org/wiki/Sivil_toplum_kurulu%C5%9Fu

<https://www.tobb.org.tr/Documents/yayinlar/2017/73-Genel-KurulDisEkon-iliskiler/files/assets/common/downloads/publication.pdf>

<https://www.hurriyet.com.tr/egitim/sivil-toplum-kurulusu-nedir-sivil-toplum-kuruluslari-nelerdir-stk-ozellikleri-amaclari-ve-gorevleri-41623053>

<https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/turkiye-sivil-toplum-fakiri-263806>

https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=2

https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=715&id=721

http://siviltoplumdiyalogu.org/wp-content/uploads/csd_files/csd_03_tr.pdf

https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=2

https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=2

https://www.ikv.org.tr/icerik_print.asp?id=314735...https://www.tobb.org.tr/Sayfalar/Kurulus_Gorev_Organ.php#:~:text=TOBB%2C%20%C3%B6zel%20sekt%20

C3%B6r%C3%BCn%20T%C3%BCrkiye'de,dur%20ve%20merkezi%20Ank
ara'dad%C4%B1r.

<https://tobb.org.tr/Sayfalar/Detay.php?rid=24422&lst=MansetListesi>

<https://www.tobb.org.tr/Sayfalar/Detay.php?rid=23864&lst=MansetListesi>

[www.tobb.org.tr\).https://www.tobb.org.tr/Sayfalar/Detay.php?rid=23864&lst=MansetListesi](https://www.tobb.org.tr/Sayfalar/Detay.php?rid=23864&lst=MansetListesi)

<https://www.tobb.org.tr/Documents/yayinlar/2017/73-Genel-KurulDisEkonomikIliskiler/files/assets/common/downloads/publication.pdf>

<https://www.tobb.org.tr/Sayfalar/Detay.php?rid=23714&lst=MansetListesi>

<http://www.musiad.org.tr/Tarihce.aspx> (18.02.2010

<https://www.sondakika.com/haber/haber-musiad-ab-surecinin-yeni-bir-ivmeye-ihhtiyaci-var/>

<https://www.tusiad.org.tr/tusiad/hakkında>

<https://www.haberler.com/tusiad-dan-avrupa-birligi-ne-katilim-surecinde-2-haberi/>

<https://ttgv.org.tr/tr/uyelik/tusev-turkiye-ucuncu-sektor-vakfi>

<https://www.tusev.org.tr/tr/haberler/e-bulten-ozel-sayi-1.-avrupa-vakif-haftasi-turk-vakiflari-etkinlik-ajandasi#.X9Y6U1UzbIU>

<https://www.ihd.org.tr/hakkimizda/>

<http://arsiv.ntv.com.tr/news/18029.asp>

<https://www.ihd.org.tr/avrupa-blve-tke/>

[http://arsiv.ntv.com.tr/news/18029.\)](http://arsiv.ntv.com.tr/news/18029.))

<https://m.bianet.org/bianet/insan-haklari/11773-insan-haklari-icin-once-ic-dinamikler>

[https://www.genel-is.org.tr/disk,2,10971#.YBxkhhbAzbIU\).](https://www.genel-is.org.tr/disk,2,10971#.YBxkhhbAzbIU)

[https://www.tisk.org.tr/tr/eyinlar/336_tisk_tanitici_brosur/pdf_336_tisk_tanitici_brosur.pdf\).](https://www.tisk.org.tr/tr/eyinlar/336_tisk_tanitici_brosur/pdf_336_tisk_tanitici_brosur.pdf)

<https://tusiad.org.tr/tum/item/10018-avrupa-gunu-nu-kutlarken-turkiye-nin-ab-surecinin-onemi>

[https://www.ab.gov.tr/45649.html\).](https://www.ab.gov.tr/45649.html)

[https://www.ab.gov.tr/p.php?e=19\).](https://www.ab.gov.tr/p.php?e=19)

https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=715&id=719

https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=715&id=726

[https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=700&id=793\).](https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=700&id=793)

https://www.ikv.org.tr/icerik_print.asp?id=890
https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=700&id=890
<https://www.ab.gov.tr/49956.html>
<http://www.erasmus.ankara.edu.tr/programlar/hayatboyu-ogrenme-programi>
<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/erasmus-ile-gecen-yil-52-bin-kisi-avrupaya-gitti/1029396>.
<https://www.ab.gov.tr/49360.html>
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1923045>
https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=715&id=720
https://www.ab.gov.tr/ab-egitim-ve-genclik-programlari-merkezi_46285.html
https://www.ua.gov.tr/media/0dldi2um/egitimde_dialog_6-min.pdf
<http://tobb.org.tr/Sayfalar/Detay.php?rid=19363&lst=MansetListesi>
<https://edumag.net/galeri/erasmusta-en-cok-hangi-ulkeler-tercih-ediliyor/>.
https://www.ikv.org.tr/ikv_dergi/ikv_mayis_haziran_2014/html/files/assets/common/downloads/publication.pdf
<https://www.hakis.org.tr/uploads/files/13.ogkkararlari.pdf>
(<http://www.europolitika.com/avrupa-birligi-dusuncesinin-kokenleribir-butunlesmenin-anatomisi/>).

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı. : Oskay, Tefik
Uyruğu : T.C.
ORCID :

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Doktora		
Yüksek Lisans	Uluslararası Politik Ekonomi	
Lisans	AÖF Kamu Yönetimi	2016

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2004	Van Y.Y.Ü.	Bilgisayar İşletmeni

Yabancı Dil

İngilizce (B1)

Yayınlar

TEZ ORİJİNALLİK RAPORU

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

LİSANSÜSTÜ TEZ ORİJİNALLİK RAPORU

11/04/2022

Tez Başlığı / Konusu:

“ Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Üyelik Sürecinde Türkiye’deki Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü”

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam 71 sayfalık kısmına ilişkin, 11/01/2022 tarihinde Şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 19 (ondokuz) dur.

Uygulanan Filtreler Aşağıda Verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7words)

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içemediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

11/04/2022

Tefik OSKAY

Ad Soyad : Tefik OSKAY
Öğrenci No : 18920022039
Anabilim Dalı : Uluslararası Politik Ekonomi
Programı : Tezli Yüksek Lisans
Statüsü : Y.Lisans ☐ Doktora ☐

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Hakan KARAASLAN
11/04/2022

ENSTİTÜ ONAYI

U Y G U N D U R
11/04/2022
Prof. Dr. Bekir KOÇLAR
Enstitü Müdürü